

The top half of the cover features a series of white, stylized clouds of various shapes and sizes, scattered across a solid blue background. The clouds have a hand-drawn, slightly irregular appearance.

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

А ЧАСУ БОЛЬШ,
ЧЫМ ВЕЧНАСЬЦЬ

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

А ЧАСУ БОЛЬШ,
ЧЫМ ВЕЧНАСЬЦЬ

МАСЕЙ СЯДНЁЎ

А ЧАСУ БОЛЬШ, ЧЫМ ВЕЧНАСЬЦЬ

ВЕРШЫ

ГЛЕН КОЎ—1989—НЬЮ ЁРК

MASEY SYADNYOU

TIME, MORE THAN ETERNITY

POEMS

GLEN COVE — 1989 — NEW YORK

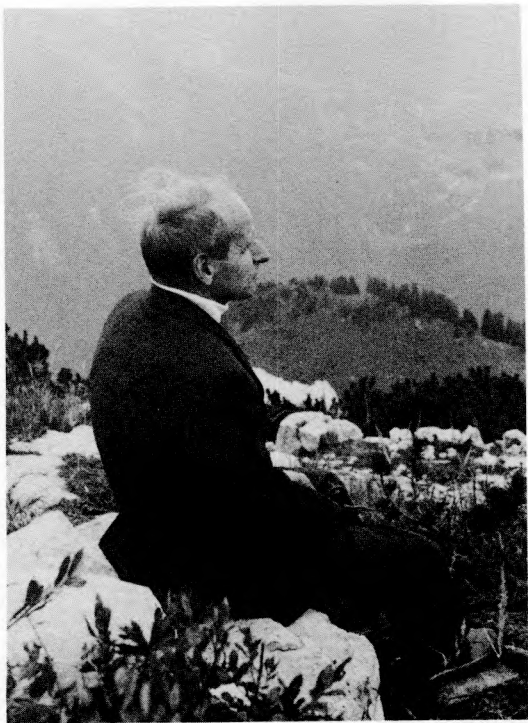
ВОКЛАДКА ІРЭНЫ РАГАЛЕВІЧ

Library of Congress Catalog Card Number: 89-90865

Printed by Computoprint Corporation, 35 Harding Avenue, Clifton, NJ 07011

201-772-2166

FAX (201) 772-1963

U. A. D. S. G.

... Але і так жыцьцём дыхнуць
на холад часу мае словы.
Бо холад той і лёд раскуць
яны былі заўжды гатовы.

ЗАМАЛА ЧАСУ

Быў малады і думаў, што ў мяне
наперадзе ёсць часу больш, чым вечнасьць,
што час ня скончыцца, не праміне —
бяздумна жыў я і бясъпечна.

Маёю школаю былі загон, папас
і розум мой ня біўся над загадкаю сьляпою.
Я верыў — прыйдзе мой жаданы час
і станецца, што мае быць, самім сабою.

Ня ведаю, ці сталася яно, ці не,
а толькі я пайшоў дарогаю сваёю,
а толькі йсьці нялёгка было мне
дарогаю сваёю тою.

Усё адкладваў я на потым, на пазьней
і не сьпяшаўся здзейсьніцца радкамі.
Яны губляліся, адвольныя, у сьне,
ды зноў прасіліся ў мяне начамі.

Іх запісаць не давялося мне
у той, што жыў я, паняверцы.
Я думаў — гора праміне,
і зьберагу я іх у маім сэрцы.

Ды час прайшоў — я не заўважыў як...
Відно цяпер мне бяз прыкрасаў:
таго, што я хацеў, я не зраблю ніяк —
страшэнна мала засталася ў мяне часу.

* * *

З вітком гадоў ступаю ўсё цяжэй,
як-бы ўзьбіраюся я на гару.
З вітком гадоў раблюся ўсё цішэй,
не палымнею сэрцам, не гару.

Іду, ўзьбіраюся. І за сьпіной
увесь набытак свой нясу.
Нічога не пакінуў за сабой —
усё узяў: няўдачы, распач, сум.

Нясу ў душы сваёй адбітак зьяў,
і сьледу свайго не пакінуў на сяўбе.
Адважны, змораны, з сабой яшчэ я ўзяў
найбольшы і цяжкі цяжар — сябе.

І найсьвяцейшае, што я нашу,
што выбраў я з усіх праяў,
жывіла, наталяла што душу —
я неразлучнае са мною слова ўзяў.

.....
Ну вось я й на горы. Ляжыць
увесь мізэрны мой набытак, што я нёс.
І думаю: ці варта гэтым было жыць?
І стала мне шкада сябе да сьлёз.

1988

СЭРЦА

*Жывеш нядоўга, чалавек,
перажыві-ж у момант век.*

М. Багдановіч

Я вінаваты прад табою, сэрца,
што, неразумны, я цябе не шкадаваў,
няшчадна выдаткоўваў і змушаў
работаць на мяне бесьперастанку.
Заўсёды паслухмяным ты было —
ішло на кожнае маё хаценьне
і ня пыталася, ці ўсё я ўрахаваў
і ўзважыў розумам халодным
і ці хаценьне вартае выдаткаў.
У згодзе ты было са мной заўсёды.
У засьляпленні жудасным маім
я дабрынёй надужываў тваёю,
і хутка надвярэдзіў я цябе.
Яшчэ малым, за статкам нашым
у полі лётаў я стралою.
З хлапцамі вёскі нашай беднай
гуляў, гарэзны, я наперагонкі.
Каб выйграў я, ты наддавала мне
як найшпарчэйшага ўсё ходу.
У жарсьці жаркай я й ня чуў,
як ты зьбівалася із свайго рытму.

Я згадваю яшчэ, як на гумне
у некалькі цапоў мы малацілі —
дзіцячае, ты хутка зьнемагала
ад доўгай і пасьпешнай калатні,
ды ажывала зноў, абы не спасаваць,
абы з дарослымі быць нараўне.

Мне не забыць: з такіх, як я,
хтось птушаня з гнязда цягнуў
і з дрэва вобземлю ськідаў яго
і тут-жа, кволае, яно ўмірала.
Ды не адно: ад болю й смутку
зь ім заадно і маё сэрца памірала.

А як падрос, з усіх маіх пакутаў
зазнала маё неразважлівае сэрца
каханьня найбалесныя пакуты.
Было усё тут: распач, захапленне, мукі
і радасьць незьясьнёная, што мне
шчасьлівыя часіны даравала.
Ды зноў: зьянацку ўжаліла цябе
неміласэрная гадзюка-здрада.
Выдаткі ўсё гэта былі
нязьмерныя для майго сэрца.
Але ня ўсё, ня ўсё яшчэ... Чакай,
наперадзе чакае нас з табой
удар бязьлітасны, сьмяртэльны.

Няждана, ціхай сапаю, *халодна*,
яны прыйшлі, па сходках крадучыся,
заснулага, мяне з пасьцелі узьнялі
і павялі начнымі вуліцамі, каты,
каб спратаць у глыбокім сутарэньні.

Змарнелае, ты кожнае начы
жахалася ад бразгаценьня
замкоў турэмных у дзвярох,
дрыжэла, замірала — мо й цябе
паклічуць, возьмуць, павядуць.
Закутае, ад страху халадзела ты,
і толькі лекамі адзінымі табе былі
мае няўцешлівыя сьлёзы.

.....

Выдаткі ўсё гэта былі
нязьмерныя для майго сэрца.

.....

Цяпер спачынь. Цябе я вызваляю
ад непамернае мае нагрукі.
Служыла мне ты неадступна
на ўсіх маіх, такіх цяжкіх,
жыцьцёвых пуцявінах.
Спачынь, і мне даруй, што я цябе
ня надта шкадаваў, квяліў, нягодны.
Я ведаю, хацела для мяне ты
найбольшых посьпехаў і ўдачаў.
І калі я чаго не дасягнуў —
віна мая, а не твая,
маё спакутванае сэрца.

.....

Спачынь. Спачынь. Спачыну й я.
Сыйду. І толькі шкода мне,
што застанесься ты без усялякае
маёй узнагароды і ў скрусе па табе
я даўжніком тваім навекі застануся.
Даруй. Даруй.

1988

БЕЛЫЯ ВОБЛАКІ

Ў штодзённай жыцьцёвай патрэбе
зямным я абцяжаны тлом.
А белыя воблакі ў небе
празрыстым набухлі сьвятлом.

Даняў мяне клопат аб хлебе
і засьціць мне вочы муць.
А белыя воблакі ў небе
у райскую прыстань пывуць.

Абы захацеў хто, наклепе
мяне, бедалагу, — о жудзь!
А белыя воблакі ў небе
спакойна пывуць.

Сыйду я ўжо хутка ў нэбыць,
забуду што значыць *быць*.
А белыя воблакі ў небе
ўсё будуць плыць і плыць.

1988

НА ЧУЖЫХ ЗАГОНАХ

Я закаханы ў загоны
чужой стараны.
Сьняцца яшчэ сягонья
яны.

Ішоў я за Ёю ўдагонку,
яна не зважала ані.
Зьнікла ў павосеньску звонкай
далечыні.

Хараство яе постаці зграбнай
забыць хачу.
Ды ўсё паўстае прывабнай
яна у ваччу.

Ідзе па загонах у сонцы,
і смеласьці не стае,
жаданую бясконца,
гукнуць яе.

Не сваёю хадою, здэцца,
за Ёю іду ціхама.
Думаў — яна аглянецца
сама.

Пабачу Яе ці хутка
на тых на загонах-палёх?
Вобраз Яе, як смутак,
на сэрца лёг.

* * *

У адзіноце блукаў я,
у сьвет невядомы брыў.
Доўга цябе шукаў я,
марыў і сьніў.

І ў той мары жывой, неаслабнай, —
ні то яваю, ні то маной —
такою жадана-прывабнай
паўстала ты прада мной.

У думках люляў цябе, песьціў,
сябе не квяліў турботай зямной.
Ты стала маёю песьняй,
ратункам і доляй маёй.

Без цябе, я знаю, ня жыць мне,
для мяне ты — як прыгожы зман,
як васільковая блакітнасьць у жыце
і як незагойнасьць ран.

І калі мне ўжо ўсё адасьніцца,
не падняцца з пацёмкаў начы,
будзеш вогнікам сьвяціцца
для мяне ты ў той начы.

1988

* * *

На чужых на загонах
з ёй сустрэўся сягонья:

погляд Мадонны ўсё роўна,
задуменна-чароўны.

Стаіць прада мною
на зямлі — незямною.

У апратцы сіня-нябеснай,
быццам прыйшла з маёй песьні,
што складаў пра яе, закаханы,
на жыцьцё і на сьмерць ёй адданы.

Рады я. Гаварыць ахвочы,
а яна — долу вочы.

Не зварухнуцца вейкі,
быццам застыла навекі.

Ужо й час наступае вячэрні,
а я ўсё ў засмучэньні
на маю гляджу Мадонну,
такі сумны, бяздомны.

1988

ЗОРКА

(паводля Гарыса Лоркі)

Ніколі зорка ня міргне —
бяз веяк — мне.

А мне ніяк не стае
позірку яе.

Куды-ж яна глядзіцца?

Позірк злаўлю яе дзе?

Аж бачу:

яна — у вадзе.

ДОН КІХОТ

У летнія, ад сьпёкі высахлыя, дні,
на процілежным беразе затокі,
у сіняй і задымленай далечыні
прыгожы замак вабіць маё вока.

Як-бы нязьведанае штосьці мне снуюць
ледзь відныя ў тумане вежы,
галовамі сваімі паўстаюць
у мройным, зваблівым бязьмежжы.

І думаю ўжо я, што там
бег часу ня спыняецца, чароўны,
што ў смутку ён нікога не застаў,
каханьня, музыкі і захапленьня поўны.

І хочацца самому там мне быць
у замку тым, прывабна-таямнічым.
І чую я — інакш ня можа быць —
што і мяне туды хтось кліча.

... Дыхнула скразьняком, і далягляд
ачысьціўся ад сінявы і смагі.
І засталася у мяне зусім няшмат
ад рамантычнай мае сагі.

Ад воч маіх адняўся чар красы.
Стаяў я у зьдзіўленьні, сумны, анямелы:
ня вежы замку нейкага, а карпусы
сваімі трубамі фабрычнымі дымелі.

СУЧАСНЫЯ МАЦІ

Насустрач — маладыя радасныя маці.
Коцяць у возіках сваіх немаўлятак.
Размаўляюць, усміхаюцца.
На вуснах — пурпур,
у вачох — спакусьлівая сінява.
Зь дзецьмі яны адгуляліся, засьвяціліся,
пахарашэлі. Зноў гатовыя да свайго адвечнага.
Яны патрабуюць усё новага і новага
абнаўленьня, зышчаньня.
Якая раскоша!

Мая маці, ідучы ў поле, насіла мяне
за плячыма ў люльцы.
Вешала люльку на цапкі, накрывала яе
полагам,
раскалыхвала, каб хутчэй заснуў,
і хапалася за серп.
Назублены, ён спрытна чыкрыжыў жыта.
Ды маці ўсё турбавалася, прыслухоўвалася —
як *яно* там, у люльцы. І калі што —
бегла, суцяшала, карміла і зноў — за серп.

Добра гэтым, што коцяць возікі.
Яны — сучасныя маці.
Ня тыя, ранейшыя маці — пакутніцы.
І яны — *няпоўныя* маці. Яны толькі радзілкі:
яны ня носяць люлек за плячыма.

СЫЗЫХАВА ПРАЦА

У гэты бераг мора б'е дзень і ноч, работа яго
ня спыняецца ні на хваліну.

Але бяда ў тым, што на гэтым беразе
ніхто ніколі ня бывае.

Ён пусты, бязлюдны, дзікі.

Нікога няма, хто мог-бы паслухаць адвечны
пошуг мора.

Ды яно не зважае на гэта, робіць сваё,
нястомна, аддана, як самы рупны на сьвеце працаўнік.

І як шкада!

Няўжо яно працуе толькі для сябе самога?

Няўжо яно б'е ў бераг, абы толькі біць?

Бязьмэтна?

Ня думаючы пра карысьць?

О, якая гэта жудасьць!

1988

ПЕРАМОГА МОРА

Усхадзілася, узнялося мора.

Уськіпела белымі зьмяіста-шыпучымі скалкамі.

Магутныя хвалі тапілі іх у бездані,

але яны зноў узьнікалі з новым імпэтам і шаленствам.

Усхваляванае, уздыбленае мора хадзіла разьёшанай стыхіяй,

у сваёй разьёшанасьці штурмавала бераг,

пярыла ў мураваную сьцяну і, хліснуўшы з ўсёй сваёй сілы

праз ейны верх, абдавала праходжых салёнымі пырскамі,

плявалася на іх шумнай пенаю, быццам помсьціла ім

за тую сьцяну, якой яны хацелі утаймаваць яго,

адгарадзіцца ад яго ўзбуранай сілы. Не, мора выйшла з сябе,

узнялося. Дастае сваімі ўсплёскамі, хлешча па сьпінах

прахожых.

Мора сьвяткуе сваю перамогу.

1988

* * *

Болей пісаць пра мора
нехаць бярэ і змора.

Іншае ў сэрцы пешчу,
а яно ўсё плешча і плешча.

Смутку не магу я збыцца,
а яно насьміхаецца быццам.

І нешта сказаць хоча мне шчэ,
ды ўсё плешча і плешча.

Можа пра Мадонну тую,
мройную маю, сьвятую,
што сустрэў я на загонах калісьці,
як ападала лісьце.

Толькі-ж тое ўсё між скалаў,
мора, ты запаласкала.

Пра што сьню і што пешчу,
мене пра тое ня плешчыш.

1988

ГОРА

Забылася мора пра гора —
спакойная, сіняя гладзь.

А я не магу свайго гора
і смутку свайго суняць.

Спакоем, лагодаю, цішай
дыхае мора ў цішы.

А я не магу суцішыць
болю ў маёй душы.

Забылася мора пра штормы,
што білі ў яго карму.
Разлог яго ў далеч прасторны —
краю няма яму.

Забылася мора пра гора,
адпачывае, сьпіць.
А я ўсё пытаюся ў мора,
як з горам маім мне быць.

1988

* * *

Бяжыць вада, віруе,
мне гаворыць, не памру я.

"Злаўлю плотку і ярша я",
вада суцяшае.

1988

ХВАЛІ НА МОРЫ

Хвалі свае ня спыняюць хады —
плывуць, ды ня знаюць, куды.
У розныя б'юць берагі —
то ў адзін, то ў другі,
ня маючы нічога наўме —
адкуль вецер падзьме.
Ідуць то туды, то сюды —
вечны рух вады.

1988

ЦІХІЯ ВОДЫ

(паводля Гарыса Лоркі)

Погляд мой да нізоўя
плыве ракою.

Із смуткам і любоўю
плыве ракою.

(І сэрца адлічае
гадзіны супакою).

Плывуць сухія травы
спакойна ў вусьце.

Здаецца вялічавай
дарога ў вусьце.

("Пара й табе ў дарогу",
чыесьці шэпчуць вусны).

* * *

Безьліч разоў качка дае нырца,
каб дастаць сабе з морскага дна спажыву.
Але гэта ёй не заўсёды ўдаецца.

Безьліч разоў я заглядваю ў сваю душу,
каб адшукаць у ёй сапраўднае слова.
Але гэта рэдка калі мне ўдаецца.

1988

ВОСЕНЬ

Дрэвы — дружныя брацьця —
без асьцярогі
асыпаюць сваё багацьце
сабе пад ногі.

Урону — вер, ці ня вер —
не шкадуюць яны німала:
ім, аголеным, цяпер
лягчэй стала.

Асыпаюцца дрэвы ў цішы
да пары свае весняй.
Кожны раз лёгка мне на душы,
калі я асыпаюся песьняй.

1988

* * *

На дрэве, як маністы,
акрывяніліся лісткі барвіста.
Між імі сьвеціцца неба просінь —
восень.

1988

ЗАЖУРЫЛАСЯ ВОСЕНЬ....

Зажурылася восень па мне, што ня йду ў поле
да яе ў адведкі. Не распальваю агонь і не
пяку бульбу.

Ня бегаю босым па сьцюдзёных лужынах.

Ня йду ў лес паслухаць цішыню.

Пытаецца восень, чаму яна ня чуе, як іржуць мае коні.

Чаму, як яны скрэбліся, не пакінулі свае поўсьці на дрэвах?

Чаму не бягуць гулкім долам яны,

распусьціўшы грывы?

Часта я плачу па табе дажджом-сьлязьмі,

выю ветрам,

сьхіляюся да цябе засохлаю былінкай,

журуся смуткам-туманом дзень і ноч па табе, што ўмеў

падслухаць мяне сэрцам і пад маёю пушчаю забыцца.

Адгукніся, небарака!

Дзе ты?

1988

ВОСЕНЬ АДМАЛАЦІЛАСЯ

Ад ранку і да вечару восень малаціла на гумнах —
цапы хадзілі па галовах снапоў,
выбівалі зь іх зерне.

Абмалочанае зерне яна ссоўвала ў кучу,
садзілася на калодачку і лапатачкай веяла —
адзьдзяляла зернейка ад мякіны.

Чыстае, як золата, ссыпала яго ў мяшкі
і клікала гаспадара:

"Забірай! Пячы новы хлеб! Застанецца яшчэ табе
і на семя, і на емя. Я адмалацілася".

І павесіла цапы на бэльку
да наступнай малацьбы.

1988

ВОСЕНЬ—ГАСПАДЫНЯ

У нашым агародзе восень ссекла капусту.
Засталіся толькі адны пні-качарыжкі.
Выкапала бульбу, буракі, моркаўку.
Марозам уначы прыхапіла цыбулю, часнок, рэдзьку,
што маці яшчэ не пасьпела выбраць.
Дагледзела, упарадкавала ўсё, як добрая гаспадыня.
І няпрыкметна пакінула наш агарод.
Перабралася ў недалёкую пушчу,
каб пераседзец там зіму.
За ўсю ейную работу ёй ніхто, аднак, не падзякваў.

1988

* * *

Восень — гэта калі рэжуць авечак.
На мяса і на кажухі. Авечкі ўжо ад'еліся,
адгуляліся — тлустыя.
Асабліва ідуць у ход бараны:
ад іх не чакаюць прыплоду.

1988

ПАВУЦІНКІ

Сонца ўзьнялося на ўсю сваю восеньскую вышыню,
і, спакойнае, затапіла сваім сьвятлом
усю неабмежную прастору.

Дрэмяць у сьцішнасьці сады,
пунсавеюць, наліваюцца ў іх антонаўкі.

А ў полі, з паднябесься, лятуць на зямлю,
як запаволенья стрэлы,
бялюткія павуцінкі.

Людзі кажуць, што гэта бабіна лета.

Не — гэта нам пасланьне з невядомага сьвету.

1988

ЛІСТАПАД

...І хоць болем палымнеюць грудзі,
і хоць хутка я іду да спаду —
радасьць, успаміны ў сэрцы будзяць
жоўтыя завеі лістападу.

Мірсьціцца, як вецер на узьлесьсі
золата ганяў віхрамі.
Поўнілася сэрца маё песьняй
і ня ведаў, дзе я —
на зямлі ці ў храме.

Паськідалі лісьце сваё клёны,
сыпнулі бярозы поўнай жменяй.
Ў золата васеньняе ўлюбёны,
ў золаце стаяў я па калені.

Грае у душы вячыстасьць клёнаў,
лістапада восеньская замяць.
О, мая васеньня ўлюбёнасьць!
О, мая нязгсная ты памяць!

1988

У ПАРКУ

У гэтым восеньскім парку
болей ня буду.

Сказалі мне Паркі:
"Болей ніякага цуду".

Ды памыліліся, мусіць —
праз увесь час імклівы
у парку я застануся
ценом маўклівым.

Душа мая трапечка
у кожным ветру павеве.
Захаваюць мяне навечна
у парку дрэвы.

У час добры й балесны
за адно быў я зь імі.
Як складаць свае песьні,
я радзіўся зь імі.

1988

ДРЭВЫ У ПАРКУ

Адсвятціла сонца сваё,
і нікога ў парку не засталася.
Згасла праменьняў вастрэё,
напусьціла сутункаў восень.

Людзі пайшлі ўсе проч,
і, авеяныя журбою,
засталіся дрэвы на ноч
самі з сабою.

Не адны вы такія ў жыцьці —
не дзялюся ні зь кім і я снамі.
Мне няма куды ісьці —
застануся я з вамі.

1988

* * *

З начы ў парку яшчэ быў мароз і ў ім ня было
людзей.

Ды апаўдні парк ужо нагрэўся ад густога
восеньскага сонца.

Было цёпла і ўтульна, аднак, лаўкі ў парку
яшчэ пуставалі.

Толькі ў вадным кутку, на выграве, асунуўшыся,
сядзелі двое старых, і невядома было,
ці яны задрамалі, ці ўжо адыйшлі.

1988

* * *

Стаміліся пад вечар дрэвы ў парку,
задумаліся ў сваёй сьцішнасьці,
быццам перад нечым вялікім,
што вось-вось мае наступіць.
А што мае наступіць, яны й самі ня ведаюць.
Стаяць, пакорлівыя.

1988

* * *

Пад вечар дрэвы сьцішыліся ў парку гэтак,
быццам яны хацелі падслухаць,
якая песня пра іх нараджаецца на маіх вуснах.

1988

СУСТРЭЧА Ё ПАРКУ

У парку незнаёмы мне малады чалавек
распачаў са мною гутарку.

Быў я ўважлівым да яго, і ён, прыкмеціўшы гэта,
бяз ніякай перадышкі, пачаў тлумачыць мне
Біблію, адрэкамэндаваўшыся місыянэрам.
Ён усьведамляў мяне, як можна пазнаць
жывога Бога.

Але я слухаў яго толькі адным вухам,
бадай зусім ня слухаў:
я быў увесь у сузіраньні хараства,
што адкрывалася перад маімі вачыма —
райскім супакоем восеньскага парку,
задуменнасьцяй дрэваў у ім,
таямнічасьцяй усяго існага.

І ўсё чакаў, калі малады чалавек
адыйдзеца ад мяне.

1988

* * *

У парку, у якім я гуляю, забілі ўначы
чалавека.

Ад смутку па ім у парку пажоўклі дрэвы.

Але тут-жа я спахваціўся: гэта-ж восень.

Прырода ня журыцца па чалавеку.

1988

* * *

Аголелыя ў парку дрэвы
стаяць ціха, без павеву.

Толькі гольлем ківаюць: "Мы
ўжо гатовыя да зімы".

1988

ПАДЧАС АДЫХОДУ
(паводля Гарыса Лоркі)

Згаслыя зоркі стрымгалоў —
о, якая жудзь! —
падаюць ад нейкай бяды.

Якое гора!
Куды яны, куды?
...Каб рана ці позна
у бездані патануць.

Якое гора!
Няўжо ад бяды?
Куды яны, куды?

АДВЕДЗІНЫ

Падчас Святых Калядаў Папа Ян-Павал Другі наведаў (1983) у Рымскай турме чалавека, які меў намер забіць яго — Магмэта Алі Агка. 13 травеня 1981 году у час, калі Папа багаслаўляў вернікаў, сабраных у вялікай колькасці на пляцы Св. Пётры, Магмет Алі Агка выстраліў у Папу, моцна параніўшы насьледніка Рымскага прастолу.

I

Сядзяць за столікам, нібы браты,
адзін супроць аднога.

За іхную сустрэчу ня турбуйся ты —
усё суцішыла прысутнасьць Бога.

У Яна-Паўла вочы поўныя тугі,
шкадуе ён таго, хто мкнуўся яго ўсьмерціць.
І можа Першы ён, Ян-Паўла наш Другі,
хто гэтак перад грэшнікам упаў душой і сэрцам.

Нячутна, ціха гутарку вядуць,
пра што, хіба што ведае адзін Святы.
Часіны ў маўкліні ідуць, бягуць.

І грэшнік перад Папам — нібы той ягнёнак:
рашчулены, ў парыве сьветлай саматы,
у Папы ён пацлаваў пярсцьцёнак.

сьнежань 18, 1983

МАНАЛЁГ МАГМЭТА АЛІ АГКА

II

Я дзякую за дабыню Тваю —
прыйшоў за кратамі мяне суцешыць.
Я ў споведзі сваёй нічога не ўтаю —
я на каленях прад Табой, Сьвяцейшы.

Я ўпэўнены, Сьвяцейшы, — час міне
і ў сьвеце ўляжыцца зацятасьць.
Прашу Цябе, даруй Ты мне
мой стрэл нікчэмны ў тваю Сьвятасьць.

Напружаны быў я, нібы страла,
адвагаю зьдзяйсненьняў быў я падагрэты.
Калі ў Цябе, Дастойны, я страляў,
ішоў на паядынак я із цэлым сьветам.

Я не ў Цябе страляў, а ў сьвету Сатану.
Я зброю сваю ў золата аздобіў,
каб сьвету зайздрасць, хцівасьць і ману
навекі умярцьвіць ў Тваёй асобе.

У сьвет прыйшоў Ты зь місіяй сьвятой,
пасланы воляю да нас Ты Божай.
А што калі Ты збаўца наш ня той,
і толькі без патрэбы нас трывожыш?

Акружаны Ты вартаю, маўляў
той небарака ссыльны.
І я ў Цябе яшчэ страляў,
што Ты такі бяссьільны.

Вартуюць і Цябе, як і мяне, назьдзіў.
Ты толькі вокам кінь — якая вусьціш!
Стаяць усюды за Табой, таго глядзі —
што і Цябе адсюль ня пусьцяць.

Гляджу я — у вачох Тваіх туга.
Не, ў сьвеце ня ўціхае шчэ зацятасьць.
Пільнуйся, Ойча, як мага,
каб болей не стралялі ў Тваю Сьвятасьць.

сьнежань, 18, 1983

СКАРГА БЯСКРЫЛЫХ
ці як крылатыя дапамаглі бяскрылым
(казка для дзяцей)

Было гэта на птушыным балі —
на яго бяскрылыя прыкалдыбалі.

Валюхаючыся — як умелі —
між крылатых, нешчасьлівыя, паселі.

І птушынаю скорагаворкай
сталі скардзіцца на лёс свой горкі:

"Нам жыцьцё зрабілася нямілым,
нам нягеглым і пастылым.

"Шчыплім на балоце толькі лотаць.
Гора наша — мы ня ўмеем лётаць.

"Плаваем між купін і чароту —
мы позбаўленыя лёту.

"Наша пер'е глей і гразь пакрылі —
анямелі нашы крылы.

"Сёстры нашыя і брацьця,
памажэце нам узьняцца!

"Шчыплем на балоце толькі лотаць.
Гора наша — мы ня ўмеем лётаць".

Цэлаю сям'ёю ўзьнятыя,
над бяскрылымі ўскружыліся крылатыя:

"Гэй, суродзічы нашы балесныя,
ці-ж ня вабяць вас далі нябесныя?"

"Узьнімеце свае дзюбы, паглядзіце,
як мы патанам у блакіце".

І як васількі у жыце,
патанулі у блакіце.

Кружачыся, як той жораў,
даляцелі аж да зораў

і, вярнуўшыся адтуль, дзорцы,
прышпілі кожнаму бяскрыламу па зорцы.

Цэлаю сям'ёй, заўзятыя,
над бяскрыльмі кружылі ўсё крылатыя.

Усьміхаліся бяскрылым, называлі іх мілымі —
і бяскрылыя ... замахалі крыламі.

Узрадваліся бяскрылыя бясконца,
заглядзеліся ў неба блакітнае ваконца.

Над паплавамі, над хатамі
шуганулі ў неба бяскрылыя з крылатымі.

1986

У думках я часта бываю цяпер у Менску,
сустракаюся зь беларускімі пісьменьнікамі,
гаманю зь імі, каб даведацца,
ці яны *перабудаваліся*.

Я ўсё чакаю, калі мяне запрсяць у Менск
прачытаць свае вершы.
Я пераканаў-бы менскую публіку —
сваю, мясцовую, і прыезджую —
што на беларускай мове існуе сапраўдная паэзія.

1988

Я цэлае сваё жыццё аддаў слову.
Дзеля яго пакутваў за кратамі.
На аўтар слова склаў ахвяры.
І як-жа балюча ўсьведамляць,
што яно цяпер непатрэбнае.
Яго зракліся браты-беларусы.
О, ты, маё неспазнанае слова,
навошта я мучыўся табою?

1988

ВЫСЛОЎІ

Дрэвы губляюць увосень лісты, а я — словы.

Раней я вучыўся гаварыць, цяпер вучуся маўчаць.

У лазні колькі ні парся, ні мыйся, а душы
не адмыеш, калі яна брудная.

Сонца прыгажэйшае, калі заходзіць,
краса — калі адцввітае.

Павольнага, мяне пакінула ў парку жонка.

Я ціха хаджу, і яна злуецца. Ёй трэба
як найболей аббегчы, як найболей пабачыць.
Яна ня ведае, што, павольны, я бачу болей,
чымся яна, хуткая.

Ад ружовага колеру дрэваў у садзе
заружавелася мая душа.

У часе няма часу, ёсць толькі — бясконцасьць.

Письменьнік Казько абяцаў мне прыслаць сваю кніжку, але ня
прыслаў. Чалавек спраўджаецца, калі ён верны самому сабе.

1988

ЯНУК ВАЛОШЫН

(Сцэны з драмы)

Ноч. Мёнск увесь у руінах. У цемры ягоная руіны — як прывід, пагрозьлівы і злавешчы. Камэнданцкая гадзіна. Цішыня. Толькі гырканыя патрульных немцаў. Янук Валашын прабіраецца праз друзы да Рывы. Кватэра вайных бацькоў засталася цэлай. Павісьлі толькі над прадоньнем адарваныя дзьверы, што выходзілі на абрушаны цяпер балькон. З панадворку Валашын узыходзіць па сходках на чацьвёрты паверх ацалелага дому. Стукае ў дзьверы. Яму адчыняе Рыва. Кінулася яму на шыю.

Рыва. Мама, ня турбуйся. Гэта Янук.

Аднекуль голас маці: "Праходзь. Праходзь. Мы рады табе, Янучок. Запалі-ж, дачушка, сьвечку. Ды не забудзь найперш зацямніць вокны".

Рыва запальвае сьвечку. Пры сьвятле зардзёўся, ўспыхнуў вайны твар. Вейкі зайскрыліся і ўся яна — маленькая, зграбная — паказалася ўвасабленьнем надзвычайнага характэра.

З спальні выходзіць маці Рывы, заклапочаная і ўстрывожаная.

Маці Рывы. (Зірнуўшы на Валашына). Нешта-ж ты пануры нейкі. Ці мо што дрэннае, Янучок? Я-ж усё пра сваё — штó гэта будзе з намі? Божухна ты мой. Зганяюць-жа ў гэта. А што будзе пасья гэта? (Запытальна глядзіць на Валашына, быццам просячы ў яго адказу на сваё пытаньне). Ну, сядай-жа. Зараз і стары прыкалдыбае. Занядужаў, небарака. Ня есьць і ня п'ець. (Да дачкі). Пачаставала-б чым дарагога госьця.

Рыва. Што гэта ты, мая матулечка, гасьцём яго называеш. Ён-жа ў нас больш, як госьць. (Зьвярнулася да Валашына) Праўда, "госьць"?

Маці Рывы. Ды нягож. Ведаю. Ведаю. Памажы вам Божа. З-за шырмы выходзіць бацька Рывы. *Прывітаўся з Валашыным.* Садзіцца побач яго. *Змарнелы, нядужы, ён гаворыць ціхім голасам, траха ня шэптам.*

Бацька Рывы. Нешта ты каторы дзень ня ў нас. Можа й ты ўжо баісься заходзіць да нас? Нас-жа зракліся ўсе нашыя знаёмыя. Ды я не пра гэта, Янук. Я пра тое, што навісла над намі. Што *яны* думваюць рабіць з намі? Ці гэта ўсё праўда, што *яны* робяць з намі? Ты-ж, можна сказаць, пры іх і ведаеш іх дух. Выпускаеш газету і ўсе новасьці праходзяць праз твае рукі. Мы-ж сядзім тут, як у якім катуху, як на якой галубятні. Узьбіраецца хто па сходах — дрыжым: думаем ідуць забіраць нас. Не паехалі во. Засталіся. Людзечкі разумныя каторыя — уцяклі і можа ўцалеюць. Зьберагуцца. А нам ужо, відаць, позна. Скажы, Янук, нам ужо *позна*? Праўда, што людаед ужо распачаў сваё дзела?

Рыва. Ну што ты, татуля, глядзіш на ўсё так чорна. Ня трывожся. Неяк-жа будзе (*абнімае, цалуе бацьку*). Янук-жа казаў — ты сам чуў — самае горшае — пасадзяць у гета. Дык гэта-ж яшчэ нічога. Ды й з гета, чула, выпушчаюць. Бяруць на работу.

Бацька Рывы. На якую?

Рыва. Нават і на інтэлігентную. І ты, як выздаравееш, пойдзеш на сваю працу. Янук табе дапаможа.

Бацька Рывы. (*З ноткай дакору*) Янук твой ужо дапамог мне. Угаварыў: немцы культурныя, заставайся, не зачэпяць. Дый ты, мая дачушка, хараша: "Не паеду. Не паеду. Застануся. Нікуды не паеду. Ты хочаш разлучыць нас з Януком? Людзі-ж застаюцца". Вось і засталіся. (*Зірнуў на Валашына*) Што ты цяпер скажаш?

Валошын. (Сурова) Што й казаў — перачакаць. Ня кідацца самім у пастку. Трэба будзе — перапраўлю ў лес, калі вам тая лясная улада падабаецца. А пра сябе скажу — у лес не пайду. Застануся там, дзе я ёсць. І такім, якім я ёсьць — адданым.

Бацька Рывы. Каму?

Валошын. (Узьняўшыся, моўчкі падае руку Рыве, тая становіцца вобак яго, высокага і дужага. Яны міжсобку пераглянуліся. Сашчапілі свае рукі. Сталі перад бацькам) Ня ведаецца — каму? (Цалуе Рыву) На жыцьцё і на сьмерць...

Маці Рывы. (спалохана) Ды што гэта ты, Янучок, "на жыцьцё і сьмерць"? Крыў ты, Божа! Сьмерць прыйдзе сама, а за жыцьцё трэба стаяць. Супакойся, Янучок. (Цалуе яго і дачку). А ты стары, не вярзі чаго папала, а ўзьніміся й благаславі дзяцей у гэты грозны для нас час.

Рывін бацька. Ды я што? Сказаў толькі. Сядайце за стол. Чаго ўзьняліся?

* * *

Драўляная, малапрыкметная хата цёткі Нядзьведскага на ўс краіне Менску, побач нейкага вялікага заводу. Ноч. Лямпа на сталі ледзь асьвятляе маленькі пакой з ложкам ля глухой сьцяны. На ложку сядзяць Рыва і Нядзьведскі. Перад імі на сталі выпітыя шклянкі з-пад віна. Нядзьведскі хоча прытуліць да сябе Рыву, але тая не даецца і тады Нядзьведскі сіламоць валіць яе на ложак, у жарсьці смоча ейныя вусны, у сваёй азьявэрэласьці задзірае ў яе сукенку. Рыва навозмаш выцяла яго кулаком у пераносіцу і, вызваліўшыся, парывіста скочыла з ложку.

Нядзьведскі. Ня хочаш мяне? (*Разьюшаны і грозны, наступае на Рыву, маленькую, зграбную, але бездапаможную. Напаломаная, яна туліцца ад яго ў кутку*).

Рыва. Хочаш зьесьці мяне?

Нядзьведскі. Не капаціся. Думаеш, патрэбная ты мне? Магу абыйсьціся. (*Супакоіўшыся*) Хадзі. Сядзем. Не зачэпю.

Рыва ня слухаецца і тады Нядзьведскі згроб яе і сіламоць усадзіў побач сябе на ложку. У гвалтоўных абдымках дамагаецца свайго. Абясьсіленая, Рыва заходзіцца плачам.

Рыва. Думаеш, калі ты выратаваў мяне, дык усё можаш рабіць са мною? Я забавязана табе сваім жыцьцём і жыцьцём маіх бацькоў, але я не магу плаціць табе сваім целам. Гэта агідна! (*Вырываецца з ягоных рук*). Не! Не! Я лепш вярнуся ў гэта чымся быць згвалчанай табою (*Рашуча*) Ты ўздумаў гвалціць мяне і маё дзіця ва мне? (*Зайшоўшыся, кідаецца да дзьвярэў*).

Нядзьведскі. (*Стрымпіваючы яе*) Што ты трызьніш? Якое дзіця?

Рыва. Якое? Хамідла ты, а не чалавек. Ня ведаеш ты, зь кім я жыву і каго люблю?

Нядзьведскі. Ведаю, ведаю, каго ты любіш! Здрадніка і душыцеля твайго роду. Нямецкага халуя і хрыстапрадаўца! Вось каго ты любіш. І ты зачала дзіцё ад яго?

Рыва. Не ад цябе-ж!

Нядзьведскі (*Стрымана, мужа*) Кпіць зь мяне? (*Спакойна падыходзіць да дзьвярэў, адчыняе іх на двор у цемру*) А ну — шагай! (*Пхнуў Рыву і зачыніў за ёю дзьверы*).

Завылі сырэны. Здрыгнулася зямля — бомба за бомбай. Выбух за выбухам. Пад самымі сьценамі хаты. Скогат і выцьцё бамбавікоў. Нядзьведскі выбягае на двор — у небе вісяць сьвечкі, у полыме і дыме корчыцца завод. Рэха страляніны. Далёкія і блізкія галасы. Горад у сполаху і трывозе. Гаснуць сьвечкі. Цемра замкнулася. Нядзьведскі, падняўшыся зь зямлі, гучае: Рыва-а-а! Рыва--а-а!. Ды ніхто не адгукнуўся на ягоны голас.

ПЕРАКЛАДЫ

3 ГЁТЭ

БОГ І БАЯДЭРА

Магадэва, Бог магутны,
к нам зыйшоў у нейкі век
зьведаць радасьць і пакуты
як звычайны чалавек.

Жыць пачаў між нас бясьпечна
і ня дбаў пра варацьцё.
Назіраў па-чалавечы
чалавечае жыцьцё.

І быццам вандроўнік, аглядам заняты,
пабачыўшы бедных людзей і багатых,
ён з гораду рушыў падвечар далей.

Ажно бачыць пры дарозе
хату. Што за насланьнё? —
Пры той хаце ў зграбнай позе
прыгажуня-дзеўчанё.

— Добры вечар.
— Гонар маю...
— Хто ты будзеш?
— Я?

Я гасьцей, як ты, прыймаю
і хацінка вунь мая.

Цымбалы ўхапіла і б'е у цымбалы
і ліпне, і кружыць у танцы з запалам
і тут-жа прыгожыя кветкі ўручае.

Заманіла да парогу
ды і ў хату завяла.
— Замарыўся за дарогу
бяз прытулку, бяз вугла?
Што, скажы мне, ты жадаеш?
Усяго ты, любы, варт.
Што захочыш, атрымаеш —
супачынак, насалоду, жарт.

Усяк спакушае. Нічога ня значыць
ёй Бог. Ды вандроўнік наш бачыць —
у ейнай сапсутасьці й добрае ёсьць.

І прыслугу ён заклікаў —
няма помачы тае.
Яна з любасьцяй вялікай
да яго ўсё прыстае.
Кроў — ня скажаш Ягамосьці
пачакай, астынь траха.
Станавілася ўжо госьцю
недалёка й да граха.

А яна спакушае ўсё болей і болей,
даводзіць яго аж да самага болю
сваёй весялосьцяй і жарсьцяй сваёй.

Дакрануўся вуснаў чула,
і было ужо ня ў моч.
І дзяўчына тут адчула
жарсьці нязвычайнай моц.

На калені яна стала,
задаволеная ім,
і начы ужо чакала,
калі ляжа зноўку зь ім.

І ноч зрыхтавала для шчаснага ложа
усё, што яна зрыхтаваць толькі можа —
гадзіны салодкай уцехі і забыццё.

Ноч усю — не ў паняверцы,
а адна ў адну любосьць.
А прачнулася — на ейным сэрцы
мёртвым спачывае госьць.
З крыкам ратаваць яго ўзялася,
ды яго ўжо не вярнуць.
Людзі ў адмысловай апранасе
цела у вагонь яго нясуць.

Па мёртваму чуе сьвятарскія сьпелы,
кідаецца ў распачы ўправа і ўлева.
"Хто гэтка ты?" у натоўпе пытаюць.

Прад труной зьлягла нядужай,
і з апошняй сваёй сілы
крыкнула: "Аддайце мужа!"
і па любаму ўсё галасіла.
"Мусіць попелам ён стацца,
Богам дадзены? О, не!
Мой ён быў! З ім разьвітацца
немагчыма мне."

Сьпявае сьвятарства: Усіх мы хаваем —
старых і малых. Да ўсіх літасьць мы маем.
Хаваем усіх, як астыгнуць яны.

Не даем табе мы веры.
Ён ня муж табе. Ты хлусіш.
Ты живеш, як Баядэра,
клапаціцца ты ня мусіш.
Хто ты, нам то не байдужа,
сьвятасьць ёсьць і ў сьвеце тым.
Толькі жонка йдзе за мужам,
слава й гонар толькі ім.

Вазьвясці ты, труба, пра сьвятую ахвяру!
Дар прымеце, Багі, найдарожшы дар з дараў!
Юнака у вагні палымяным прымеце да вас!

Сэрца сьціснулася ў камень.
Зыркая ў вачох плыла сьцяна.
З распасьцёртымі рукамі
кінулася ў полымя яна..
Ды юнак, нябеснаму адданы,
з полымя сябе узнёс
і ў руках з сваёй каханай
ён узьвіўся да нябёс.

Цешыцца Боскасьць з дзяцей пакаянных,
знайшлі што у сэрцы сваім супакой.
Дзяцей, што зблудзілі, бясьмерце узносіць
у неба сваёй палымянай рукой.

ЗАЎВАГА

"Бог і Баядэра" — баяда, заснаваная на індыйскай легендзе. Партугальскае "баядэра" азначае літаральна — танцоўшчыца, дзіця весялосьці. "Бог і Баядэра" гэта так званая Гэтаўская "Erlösungsbalade", баяда збаўленьня, выратаваньня. Бог выратаваў грэшніцу дзеля ейнага моцнага, шчырага сэрца.

З ГАЙНЭ

РАЗУМНЫЯ ЗОРКІ

Кветкі лёгка трапляюць пад ногі, і з іх,
не адна з іх растапанаю застаецца.
Чалавек няўвагаю топча іх
і, растоптаныя, яны не кранаюць ягонага сэрца.

На дне морскім пэрлінкі сьпяць,
ды адтуль чалавек іх дастаць умее.
Запушчае ў глыбіні ядвабную сетку ён
і, натужны, сквапны, цягне іх з глею.

Трымаюць разумныя зоркі сябе
далёка ад нашай плянэты горкай.
На нябесным шатры, як сьвету ліхтар,
вечна й надзейна стаяць разумныя зоркі.

3 МЁРЫКЕ

ДА ЭЛОВАЙ АРФЫ

Прыдзі, малю цябе,
народжаная ветрам Муза,
сядзь побач ты мяне,
на струнах тваіх таямнічых
пачні свой сьпеў,
зноў адгукніся мэлядыйнай скаргаі.

Вятры, я заклінаю вас, дзьмухніце
з таго узгорку, што быў любы мне.
Дарогай дакранайцеся вясеньніх кветак,
іх водыр увабраўшы, духмянасьцяй
маё спатольце сэрца.

Дыхніце ў струны майго смутку —
яны зайдуцца болем ціхім
і скаргаю няспоўнених жаданьяў,
хоць ведаю — адразу і замруць
мэлёдыяй жалобнай.

Ды вось аднойчы ў залатыя струны арфы
няшчадна вецер моцны ўдарыў
і струны, зазьвінеўшы ў страху,
маю душу трывогай скалынулі:
бурлівы вецер ружы ў садзе страсянуў —
чульлівыя, яны палёсткамі
бялюткамі сыпнулі мне пад ногі.

СУЦЕШНАСЬЦЬ

Так, шчасьце, што служыла мне,
пакінула мяне, нарэшце.
— Так, найбліжэйшыя сябры мае
пакінулі мяне таксама.
Найгорш — і міласэрныя Багі,
што памагчы маглі-б,
сваю сьпіну мне паказалі.
Што мне рабіць? Зьлічыць
майго жыцьця панылыя часіны
і папрасіць у служкі нож або атруту?
О, не! Павінен з сэрцам я сваім
дайсьці да паразуменьня!

Да сэрца прамаўляць свайго я стаў:
Давай трымацца мы адзін аднога,
бо-ж ведаем адзін аднога,
як ластаўкі сваё гняздо,
як цытра — сьпевака,
як меч і шчыт сябе саміх.
Такую пару хто разлучыць?
Як гэтае я ўсё сказаў — о, Божа! — сэрца
падскочыла ў маіх грудзёх,
што напачатку плакала няўцешна.

ПАДЧАС АДНОЙ ВАНДРОЎКІ

У гарадок прыемны я ўступіў.
Заход у вуліцах гарэў, назьдзіў.
З вакна адчыненага гукі,
Чароўныя, усьцяж плылі.
І нейчы голас, поўны жарсьці, мукі
Быу райскім сьпевам на зямлі.
Радваліся краскі
Ад сьпеваў райскіх —
Яны сінім полымем зацьвілі.

Заварожаны, стаяў я доўга, мусіць, —
Раптам за варотамі як апынуўся,
Я не ведаў добра й сам.
Паказаўся іншым сьвет маім вачам.
Неба затрымцела пурпуровым бляскам,
Горад у мігценьні залатым тануў.
Поўнілася сэрца незямною ласкай,
Я адчуў: дазваньня
Мройнага каханьня
Подых маё сэрца скалынуў.

З ДАЛЕЧЫНІ

Дзьміце! Дзьміце, ранішнія ветры!
Занясеце слова маёй любай!

Перад горадам, куды ты з праважатым
на асьле паехала заўчора,
цэлымі гадзінамі сяджу я ў засмучэньні,
як той цень пры зыркiм сонцы.

Ні той радасьці, якою-б рад быў,
ні бяды той, што са мною дружыць,
толькі тое, што ў маіх ты думах,
толькі тое, што цябе няма са мною.

Ёсьць той камень, што нага твая ступала,
або птушка, што, магчыма, цябе знае,
на базары ў кожнай бабы запытаў-бы
і прад ёй заплакаў-бы прылюдна.

Дзьміце! Дзьміце, ранішнія ветры!
Занясеце слова маёй любай!

Мушу я ў таварыша шукаць ратунку?
Але ці шчасьлівы можа мне парадзіць?
Можа як і я, з такім пазнацца?
Але нават і ў такіх я заўважаю зайздрасць.

У карчме, дзе п'юць яны увечар,
грае дзеўчына прыгожая на арфе.
У карчму я не магу пайсьці, сяджу адзін я,
нібы певень хворы на крусадні.

Просьця на балкон мяне дзяўчаты:
"Пойдзем, паглядзім прыгожых хлопцаў,
міма йдуць што у страі вайсковым."
Неахвотна йду я, сумны, невясёлы.

Дзьміце! Дзьміце, ранішнія ветры!
Занясеце слова маёй любай!

Я каралі тыя з тваёй шыі,
што на разьвітаньне ты мне падарыла,
тысячу разоў на дзень цалую,
уначы кладу на мае грудзі.

Ладанку з бальзамам залатую
мушу з сэрца зьняць я, сіраціна:
я баюся — галава закружыцца ад чараў,
водырам каханьня буду я забіты.

Адну ноч трымаў цябе ў руках я
на грудзёх сваіх у пацалунках.
Цьвіў жасьмін у чорных тваіх косах,
прахалодай вецер з вокан дзьмухаў.

Сёньня ў ложку, як прышлі сутункі,
я ляжаў у думках аб каханай
і міжволі цалаваў, як ты цалуеш,
сам руку сваю і горка плакаў.

Дзьміце! Дзьміце ранішнія ветры!
Занясеце слова маёй любай!

3 МІКЭЛАНДЖЭЛА

Вярні мне час, калі свабодны й сьмелы,
сьляпой я жарсьці ход даваў.
Калі на сьвеце ўсё я бласлаўляў
і быў гатоў абняць сьвет цэлы.

Дай ты маёй душы і крокам анямелым
той гарт, што я калісьці знаў.
Пашлі мне чар і зваблівасьць уяў,
калі я ўскрэсну зноў душой і целам.

Але, Амур, у жарсьці тваёй вечнай,
заўжды салодкай, небяспечнай,
дай мары маёй іншай збыцца:

калі на беразе другім я апынуся,
заб...ўшы ўсе твае спакусы,
паходнай іншага каханьня асьвяціцца.

(з нямецкай)

* * *

Ня толькі сьмерць, а страх прад ёй,
прад ейнай звабна-д'ябальскай рукой,
што ў кожны міг схапіць цябе гатова,
ці падманіць надзеяй новай —
ня толькі гэта ўсё: страшней,
што не ўваскрэсьнеш ты
з адвечнай нематы.
І падманіць сябе ўжо нечым,
бо там, дзе сьмерць — Амур там гасіць сьвечы.

(з нямецкай)

АМУР

Я тысячы разоў ня толькі пераможан —
сьмяртэльна ранен быў тваёй стралой.
Пашто-ж цяпер, калі блішчу я сівізной,
падманьваеш мяне ты жарсьцяю бязбожнай?

Ты ведаеш, ня быў з табой я асьцярожны:
і сэрца забіраў маё ты і спакой.
Нізрынуць шпораю сваёй
ты пагражаў мне ў хвілі кожнай.

Амур, ты той, каго я вінавачу,
пашто, пасьяля маіх усіх няўдачаў,
ты цэліш у мяне свой стрэл пусты?

Агну ён не запаліць. І нягодна
паддацца мне тваёй мане нязводнай.
Пашто-ж маю душу дарэмна спакушаеш ты?

(пераклад з нямецкай)

* * *

То кіне мяне ў жар, то ў холад —
і мукі гэтыя павінна зносіць маё сэрца.
З пякельна-змрочнаю надзеяй
я спасьцігаю будучыню у сваім мінулым.
Хвілін шчасьлівых кароткацечнасьць
гнае маю душу, бядой згінае.
За лёс, што мілы мне і адначас нямілы,
за ўсё благое й добрае
удзячны я Табе, Ўсявышні.
Спасьціг я, стомлены: багаславеньне
і шчасьце у жыцьці — ня больш,
як хуткабежныя часіны,
і толькі сьмерць нас вызваляе ад усіх клопотаў.

(з нямецкай)

Пад цяжкасьцю грахоў маіх і летаў
стаміўся я і ў жарсьці злой застыг.
Сьмерць наступіць гатова ў кожны міг —
спакутванае сэрца сьведчыць мне пра гэта.

Ўжо песьня лебядзіная мая адпета,
час, негатавага мяне, насыціг.
З вышыняў Нейчы голас ловіць слых —
то набліжэньня верная прыкмета.

Душу маю Ты йшчэ, як сьлед, ня справіў,
яна йшчэ не зрабілася яскравай,
хоць і гатовая да вечнага спачынку.

О Божа, каб лягчэй было ёй перабрацца
у ціхасьць гойную Тваіх палацаў,
малю я — скараці туды сьцяжынку.

(з нямецкай)

З Р. ЛЕВІНЗОН

В немецком, тесном городке.
Леонид Ржевский

Заснуў нямецкі гарадок.
Ды ў ім, як здань якая,
ліхтар — міглівы аганёк —
кагосьці у двары шукае.

Той гарадок мне сьніцца уначы,
шпілямі коліцца праз мілі:
мяне там мучылі і білі,
а потым гэта ўсё забылі,
сказалі: "Ня было. Маўчы! —
то выдумка няўцешная твая.
Даўно наўкол усё тут ціха,
тут толькі сьпевы салаўя
і ня было ніякага тут ліха".

Што мне сказаць? Жывой
я засталася, і травой
пазарасталі ямы, гаці.

Ды з іх крычаць мільёны
няведамых імёнаў
і цягнецца дзіця да маці.

* * *

Будзь, дзе хочаш на гэтай зямлі —
зоркі ў небе твой шлях зьберагуць.
Будзь, з кім хочаш на гэтай зямлі,
толькі, родны, мяне не забудзь.

Будуць грудзі мае саграваць
дні каханьня ў час ночны і муць.
Весел будзь — гэта мне гаравець,
весел будзь, ды мяне не забудзь.

Будзе час яшчэ плён сабіраць
і адвечнае часу адчуць.
Ты жыві. Гэта мне паміраць.
Ты жыві. ды мяне не забудзь.

3 ДЖУДЫ ПОЛКАЎ

ОЙЧА НАШ

Ойча наш,
Каторы живе між нас,
Няхай мы пачуем музыку імя Твайго,

Няхай прарасьце жыцьцё Тваё
І ласка Твая
У жыцьцях нашых
Падчас як мы молім Цябе,

Дай нам сёньня
Патрэбу ў чым маем,
Дай спаўна нам, даўжнікам Тваім,
Гэтаксама як мы спаўна
Дамо даўжнікам нашым,

І вядзі нас у царства сьвятла Твайго
І пазбаў нас
Ад ценю нашага ўласнага,

Бо-ж Ты ёсьць жыцьцё наша
І спадзяваньне наша,

Назаўсёды,
Во цяпер
І навекі вечныя

(з ангельскай)

МОЛІМ ЦЯБЕ, МАРЫЯ

Твар твой, Марыя, увесь ў сьвятліні,
Сьвеціш вясёлкаю ты з вышыні,
Мацерка Бога нашага ты.
Як галінкі лагоду вятроў,
Гэтак чуем тваю мы любоў.

Міласэрнымі рукамі сваймі.
Зямлю нашу гаротную абымі.
Прытулі нас усіх да сэрца свайго,
Загаі сьвету гэтага боль.

Навучы зразумець нас на гэтай зямлі,
Што усе ад цябе мы пайшлі,
Што усе мы, гаротныя, як адзін,
Што у роду людскога адзіны сын.

І калі страху жудкага цень
Зацьміць сонца, зачэрніць дзень,
Ты падай нам руку і нас,
Маці наша, ў сьмяротны той час
Накіруй у ахоўную хату тваю.

(з ангельскай)

3 Л. ПОЛТАВЫ

ЗАМЕСТ УСТУПУ

Апавітыя горам і славаю,
доўга п'ём мы з пакутнае чашы.
Ў цямрыні агнямi плаваюць
нязгасныя вокны нашы.

Мы сонца страчаем працаю,
сябе не шкадуем, караем.
Ды ўсё-ж застаецца нацыя
наша Паўдзённым Краем.

Спраўлялі ня раз нам паховіны.
Брылі мы, няпэўныя, ў муках.
Няўжо мы новыя Бэтховіны,
што пішуць, ня чуючы гукаў?

А можа — як з гор Патагоніі
лявіна ў сваім імкненьні —
пад рытмы нашых сымфоніяў
наперад памкнуць пакаленьні?

У ІМЯ ЖЫЦЬЦЯ

Гарыць Бэрлін. Гудзе цяжкі агонь.
І дзень і ноч гул бомбаў ня сьціхае.
Далоні прыціскаючы да скронь,
бягуць у падзямельле паліцаі.

Зьлятаюць з цягнікамі хісткія масты,
палацы прагараюць да паркетаў.
Сягоньня просіш толькі ты вады,
а ўчора сам тапіў паўсьвета.

Твае арлы, што зьзьялі ў вышыні,
заплюшчылі ў агні свае павекі.
Нямала й нас загіне ў тым агні,
але-ж і ты згарыш у ім навекі.

Няхай кварталы жудасна ляцяць
і сьняць аб славе учарашняй.
У гэтым пекле у імя жыцьця
багаславіць і сьмерць нястрашна.

(З кнігі "За мурамі Берліну")

ЛЮДЗІ

У сьнежнай пустыне —
аленя трывожны крык.
Голья скалы стынуць:
скаваў ледавік.
Мароз зьверх цяпеньня,
з часоў абледзянення.

Якая ты дзіўная краіна
у сьнежнай акіяніі!
Табе-б цяплынь з Украіны,
сонца з Іспаніі!

Хоць няма цяплыні тут наскай
і іспанскага сонца агня,
сагравае мяне на Алясцы
сэрцаў людскіх цяплыня.

(з кнігі "Смак сонця")

НА ІНШАЙ ЗЯМЛІ

Быццам турэцкі султан,
іду па зямлі Марока.
Пальмаў брыдзе караван,
губляючы ў дзюнах крокі.
Старэнькая ў беднай чалме
хаваецца хутка за дзьверы.
Пазіраючы на мяне,
французскія йдуць афіцэры.

Арабскім мігціцца пісьмом
і сумна глядзяць мінарэты.
Панове, супольна мы йдзём,
ды з вамі ня йдуць паэты.
Ў пясок зарываецца краб...
Набок я іду сваім крокам:
я сам — украінскі араб
і я — за Марока ў Марока!

(З кнігі "Із еспаньскага зшитка")

ЗВОНКАЯ ЦІШЫНЯ

Пасьля гулу матораў, бяз смутку і жалю,
Ў цішыню уваходжу, бы ў салю.

Сіньню возера — дзіва якое! —
Углядаецца ў мяне, нямое.

Індыянін сьмяецца нягучна,
У каляк сядваючы зручна.

Выплываем нека нясьмела.
Кропля ўпала — і ўсё зазьвінела!

Зазьвінела і тут-жа растала,
Ў навакольлі цішэй яшчэ стала.

Ціша цішу як-бы калыша —
Гэтак шэпча толькі ціша.

Бугі-вугі і рок-ен-ролі!
Вы ня зьведаеце ніколі
І ніхто для вас не напіша
Найзванчэйшую
Песьню
Цішы.

(З кнігі "Смак сонця")

МАЛІТВА ПРЫРОДЫ

Бе цішыня у срэбны звон.
Пара — кадзілам з глыбінкі.
Аленьчыкі бяруць разгон.
У белых рызах — ялінкі.

Сьцішылася ўсё чыста.
Прышло ўсё да згоды:
творыцца ўрачыста
малітва Прыроды.

(З кнігі "Смак сонця")

ЧАЛАВЕК

Па бруку йдзе, захутаны у паліто —
хісьлявыя, няўпненыя крокі.
Не распзнае ў ім ужо ніхто
ні бацькі, ні героя, ні прарока.

Што ў сэрцы ён нясе і што ён нёс?
Апроч яго тугі, ня бачым мы нічога.
Бо-ж ці ня так у хмарнасьці нябёс
мы бачым хмары — і ня бачым Бога.

З Я. СЛАВУТЫЧА

ХАЦІНА

Над сінім Дняпром, на зялёнай гары,
стаяла дагледжаная хаціна.

Стаяла, як макаўка, на двары,
уся у таполях гасьцінных.

У шчасці й дабры між людзьмі
слылі яны першымі гаспадарамі.
Дачкамі хвалілася маці сваймі,
а бацька хваліўся сынамі.

Ды раптам апоўначы людзі прыйшлі —
і маці і бацьку забралі.

Свой век на чужыне яны дажылі,
касьцьмі паляглі за Уралам.

Па сьвеце блукаюць і дочки й сыны.
Над сінім Дняпром ім сьніцца хаціна.
Спаткаліся з доляй якою яны?
З харошаю, ці з сірацінай?

Сумуе хаціна на сінім Дняпры
і моліцца ў неба згнілай страпілай.
Пасохлі таполі. На голым двары
толькі вецер гуляе пастылы.

ХАТА

Спыніўшы аўта, я заходжу ў хату,
што вабіла пабелкай між ялін.
Страха пакрытая саломай. Небагаты,
відаць, хаціну збудаваў тут селянін.

"Дзень добры, цётка!" Яна дровы
бярозавыя падкладала ў печ.
З паглядам добрым, ня суровым
і зь нейкай худабой прыгожых плеч.

"Піць хочацца", сказаў. Наліўшы
у кухлік з крану чыстае вады,
паднесла: "Добрага здароўя піўшы..."
І дабрынёй зардзеўся твар, шчэ малады.

Душа мая ясьнела, як ад цуду,
ад дабрыні і ласкавасьці той.
Хацеў-бы я, каб сустрэкалі ўсюды
вандроўнікаў з такою дабратай.

* * *

Ой, што там за дым? Якою мярэжай
ахутаны Кіева стромкія вежы?
То полаўцы ў люстасьці і засьляпленыі
знішчаюць агнём дрыўляныя сьцены.
І мірных людзей, наляцеўшы з разгону,
бяруць на аркан, у пекла палону.
Схапіўшы за стан, па схілах крутых,
гвалцяць дзяўчат маладых.

Ой, хто там ударыў трывогу на плошчы?
Чые там харугвы вецер палощча?
То русічаў раці прыходзяць з усюль
біць злыдня, ня ўцёк ён пакуль.
Ударылі згодна — віхор, гураган!
І дрогнуў ворагаў стан.
Полаўцы ў страху бягуць за Дон,
а русічы сьмерчам наўздагон.

Ой, што там зайграла у паднябесьсі?
Якія стэпам паляцелі весьці?
Хто пачаў там трубіць ў пазалочаны рог?
Гэта весьць, што наш вой перамог.
Воі вяртаюцца з бою, і ім
песьні пяюць, пераможцам такім.
Нат Дняпро пачаў, навайстрыўшы слых,
славу ім ракатаць на парогах свзіх.

ВІЗІЯ

Знаю — паеду ў Сібір.
Возьмуць мяне, нябогу,
закаванага павязуць
у вапошнюю дарогу.

І пачнуць за якіясь дары
маё імя і памяць
прадажныя песьняры
бессаромна пляміць.

У Сібіры, там на дне,
дзе зьляглі ўжо паэты,
давядзецца і мне
зьлегчы ў жвір несагрэты.

І хоць будзе ўсё мне балець, —
нат прад самую сьмерцям
буду ўсё лятуець
пра мае вандроўкі у сьвеце.

ЗАВАЁЎНІКІ ПРЭРЫЯЎ

Памяці першых украінскіх пасяленцаў

Не захопнікі з дальніх імперый,
ня зь мінулых вякоў каралі, —
заваёўнікі дзікіх прэрыяў
з Украіны сюды прыйшлі.

Лемяшы не маглі скарыцца —
праразалі грудзі зямлі,
каб падольская пшаніца
ў лона легла новай зямлі.

І пшаніца стаіць залатая,
і зь яе пячы каравай!
Слава й чэсьць украінскім ратаям,
што адкрылі канадскі край.

Заваёўнікі дзікіх прэрыяў,
аратаі з зары да зары
ня схіляліся перад зняверай,
іх закон быў: ары і ары.

І сягоньня ў тузе разьвітальнай
мроіць колас па вас на ральлі.
Спачывайце ў зямлі аратаі,
у зямлі, што вы самі ўзьнялі.

АЛЬБЭРТА

Кроў адвечная чорная прэрыі
зважна рухае мацярык.
Чую ў гомане рафінэрыі
твой магутны, Альбэрта, крык.

Падуладная чалавеку,
ты стаіла натужны дых.
Нафты цёмныя рэкі
выбухаюць з нетраў тваіх.

У час раньні і ў час вячорны
твой крывавіцца, точыцца сьлед.
Працягнуў да крыві тваёй чорнай
сквапныя рукі сьвет.

Украінцаў здатныя рукі —
што ім, дужым такім, спачын? —
бацькі, дзеці, дзяды і ўнукі
гоняць твой нясьціханны пlyn.

Украінскім клякоча словам
струмень чорнай тваёй крыві.
У сваёй, Альбэрта, абнове
ня спыняйся, мацуйся, жыві!

ЗАБЫТЫЯ РАДКІ

У гэтым разьдзеле зьмешчаныя вершы, што не ўвайшлі ні ў вадзін з маіх зборнікаў — я ўважаў іх ня вартымі таго. Я адкінуў іх як-бы назаўсёды. Але пачасе, вяртаючыся да іх, перачытваючы іх, кожны раз яны падкуплялі мяне сваёю нейкай непаўторнай непасрэднасьцяй, нявымушанасьцяй — усім тым, чаго мне не хапае цяпер, да чаго я ўжо не магу вярнуцца. Мне цікава было паглядзець на сябе з боку, на сябе, ранейшага, прасачыць, так-бы сказаць, сваю эвалюцыю. І скажу — той, ранейшы, у нейкім сэнсьсе мне больш да спадобы, нягледзячы на ўсю ягоную недасканаласьць. "Забытыя радкі" — гэта як-бы вяртаньне у маладосьць, узроставаю і паэтычную, а можа яшчэ болей — гэта мае "этапы", ня ў сэнсьсе разьвіцьця, а ў сэнсьсе допі. "Забытыя радкі" мне дорагі, як боль, як радасьць і сполах. Шкадую, што гэта толькі нязначная частка гэтых радкоў, бальшыня іх не захавалася, гэта толькі тое, што зьбераглося ў памяці. У "Забытых радках" чытач знойдзе і мае вершы парасейску, складзеныя ў выгнаньні, часта на просьбу іншамойных вязьняў. Пакладаюся на паблажлівае стаўленьне паважанага чытача да маіх "Забытых радкоў".

Аўтар

ВАШАЙ ПЕСЬНІ

*На юбілей Якуба Коласа. Верш быў прачытаны
аўтарам у прысутнасці Юбіляра.*

У сэрца яе не адымеш —
жыве яна нават у снах.
Як шчасьце, як радасьць, як імя
гарыць у мяне на губах.

Як маці, яна гадала,
дзіцячыя сны берагла.
Высока да сонца ўзьлятала
і гнеўнай была.

І плакала часта ў адчаі,
зьбівалася зь ясных пуцін.
Сьяпяю была. І вянчала
жахлівыя цені зь нізін.

Ішла бліскавіцай над полем,
сьпявала далінамі рэк.
Грымела з пагрозай і болем,
каб звалі мяне: чалавек.

Я вырас. І песню я знаю,
яе, як дзіця калышу.
Як водгульле роднага гаю,
як дар у сабе я нашу.

І ў сэрцы яе не адымеш —
жыве яна нават у снах.
Як шчасьце, як радасьць, як імя,
гарыць на маіх губах.

1936

Надрукаваны ў "ЛіМ"-е

МАКСІМУ ГОРКАМУ — ЧАЛАВЕКУ

Трэйцюю гадзіньнік лічыць —
зьвесьці не магу павек:
у ваччу стаіць ва ўсім вяліччы
адышоўшы ў вечнасьць чалавек.

Як жывы стаіць — магутны, блізкі,
з поглядам арліным у вякі.
Ён, напэўна, знаў яшчэ з калыскі,
што жывуць на Волзе бурлакі.

Сум па чалавеку сэрца крышыць,
ад напружаньня у скронях гул.
Ля яго труны, чало сьхіліўшы,
мае думы сталі ў караул.

І паклон аддалі, як умелі,
духу яго вечнаму паклон.
Запытацца толькі не пасьмелі:
Хіба сьмерць бярэ такіх, як ён.

Пятую гадзіньнік лічыць —
зьвесьці не магу павек:
у ваччу стаіць ва ўсім вяліччы
адышоўшы ў вечнасьць чалавек.

Верш надрукаваны ў "ЛіМ"-е.

1936

ПАД ДАЖДЖОМ

Пад дажджом мы стаялі. Маланак агні
палыхалі за дальнім бугром.
Зь невядомай крутой вышыні
грозна звальваўся гром.

Сінім полымем дрэва ля нас запаліў,
глухлі ў лесе раскаты грымот.
І скрозь дождж, як туман — на палі
падымалася пара з балот.

І відаць было — травы, пялёсткі расьлі,
замірала зямля ад гарачых уцех.
Пад дажджом мы стаялі. Мы рады былі,
што дажджы і што ўсё перад намі расьце,
што маланкі мігаюць за дальняй гарой,
што сябе разумеем бяз слоў.
Замірала зямля. І мы чулі з табой,
як у сэрцы каханьне расло.

1936

* * *

Набяру я з крыніцы халоднай вады
і цябе, як малое дзіця, напаю.
Можа вочы паднімеш тады
і зірнеш на скруху маю.

Толькі-ж болей табе не патрэбна вада
і вачэй тваіх погляду мне не вярнуць:
з асьцярогай цябе, як вялікі дар,
палажыла сьмерць у труну.

Між табой і жыцьцём яна стала сьцяной,
аніякі яе не ўзарве дынаміт.
Над смалістай сасновай труной
па табе я заплакаў наўзрыд.

І калі, перад сонцам вясёлага дня,
узлажыў я вянок табе з кветак вясны,
мне здалося — за шыю абняць
ты хацела падняцца з труны.

Апускаюць цябе... Зашумела трава,
нібы чуць яна можа і смутак і боль.
Між травы у бары я цябе пахаваў,
не схаваў толькі нашу любоў.

Бо я зь ёю дружыў на шырокіх палях
і я зь ёю дзень кожны араў і касіў.
Яе сокам сваім напаіла зямля
і ёй песень напелі жытоў каласы.

Верш надрукаваны

Мокрае, 1936

ў "Полымі рэвалюцыі".

* * *

Са спакоем адвечных палян
добры дзень, мой зялёны бор!
Я прыйшоў на твой мяккі дыван,
на густы і пахучы чабор.

Захавай ты ад сьпёкі мяне,
дай напіцца з крыніцы вады.
Мая стома тады праміне,
харашэй стане сэрцу тады.

Я хачу, каб спакусьлівы сон
не пасьмеў дакрануцца вачэй.
Я хачу, каб у лузе з касой
размахнуцца пад сонцам шырэй.

Пасьцілай-жа зялёны дыван,
напаі сваім пахам, чабор!
Са спакоем адвечных палян
добры дзень, мой зялёны бор!

Надрукаваны ў "Полымі рэвалюцыі".

Мокрае, 1936

* * *

Цябе я ўспомніў і душою
здрыгнуўся ў радасьці нямой:
васкрэсла ты перада мною
ва ўсё прыгожасьці сваёй.

Цябе я сэрцам адчуваю,
ты ў ім — адвечнаю вясной.
Табой тамлюся і сьпяваю
сягонья я табе адной.

Я сэрцам вырас у каханьні,
пазнаў я шчасьце і жыцьцё.
Мае глухія уздыханьні,
як сон, мінулі ў нябыцьцё.

І рад, што ў шчасьці я зрываю,
што сэрца мне хвалюе жар.
І як магу, так бласлаўляю
пасланы мне каханья дар.

1936

КРАСУНЯ

Заўсёды ты перада мною,
перад табой заўсёды я.
Занята сэрца ўсё табою,
красуня гордая мая.

Але сказаць ніяк ня ўмею
я гэтай праўды з прастаты.
Чаго стаю, чаго нямею
перад табой — ня знаеш ты.

І толькі можа хваляваньне
дае табе аб гэтым знаць.
Няхай, няхай, я рад — прызнаньне
душы ня можа расказаць.

Таксама як вясной галіны
сказаць ня могуць, ад чаго
да сонца цягнуцца няспынна,
глядзяць заўсёды на яго.

Я рад, што ты ўсягды са мною,
што прад табой заўсёды я,
што чую я цябе душою,
красуня ціхая мая.

Мокрае, 1936

ПАЗНАНЬНЕ БОГА

Як зачыніліся за мною дзьверы
турмы, душой як занямог,
усёй срадэчнай сілай верыць
я стаў, што ёсць на сьвеце Бог.

Агонь сьвяты, агонь таемны
мне веру ўліў, пазнаць мне дапамог,
што ўсім зямным і ўсім надземным
валодае адвеку толькі Бог.

Няхай прабачыць мне магутны,
што верыць я раней ня мог.
О так. Я грэшнік, раб пакутны,
я прад Табою на каленях, Бог.

Карай мяне за ўсе мае хімеры
і дай глядзець на Твой сьвяты парог.
Пазбаў жыцьця, а толькі веру
Табе, усемагутны Бог.

Менск, турма, 1937

НА РАЗЬВІТАНЬНЕ

Бывай, Міхал! На разьвітаньне
табе мой гэты верш, як дар.
Ён — кроў мая і хваляваньне,
душы маёй патухшы жар.

Куды твой лёс цябе закіне,
якія ўбачыш берагі?
Што стрэнеш ты пад небам сінім —
ці шчасьця дні, ці дні тугі?

І мне нядоля напісала
няшчасьце злое на раду:
праз дзён крутыя перавалы
у даль дарог і я пайду.

Бывай-жа, брат! На разьвітаньне
табе мой гэты верш, як дар.
Ён — кроў мая і хваляваньне,
душы маёй патухшы жар.

Менск, турма, 1937

ЯНІНЕ БРАНЕЎСКАЙ

Тым шляхам, якога ніхто не адзначыў —
пад яркімі зорамі сініх нябёс —
Вас вецер заходні на крыльлях гарачых
дзівоснаю казкай, жар-птушкай пранёс.

Штоўчы у сьне я Вас бачу такою
на нашай зямлі забялеўшых садоў.
Вы, поўная палу, красы, непакою
агні запалілі юнацкіх гадоў.

Пачуцьцямі к Вам сваё сэрца руйную
і ў стоме згасаю бясьсільна адзін.
Аддаў-бы я ўсю сваю радасьць зямную
за шчасьце агульнае нашых гадзін.

Хай лёс у нас розны, затое імкненьні
і думы, і мары, і сэрцы адны:
хвалюць нас даўнасьці сумныя цені,
паэзіі яснай чароўныя сны.

Дазвольце-ж руку Вам, вяльможная пані,
пяшчотную, белую мне цалаваць...
Лісты яшчэ з клёнаў на дол не апалі
і гусі на поўдзень яшчэ не ляцяць.

Менск, турма, 1940

НА КАЛЯДНАЙ ЯЛІНЦЫ

*Верш прысьвячаўся вучням беларускай школы ў
Нараўцы.*

Забыўшыся на ўсё: на смутак і на гора,
ушчулены, глядзеў на сцэну я
і некуды, у зорныя прасторы,
узносілася ўміг душа мая.

Нібы не існаваў ніхто у салі
і толькі чуў я дотык цяплыні.
У памяці зноў ярка расьцьвіталі
майго маленства дні.

Глядзеў на вас на сцэне, ўсхваляваны,
зіхцела ўсё, нібы вясною сенажаць.
Падняўся я і, як зачараваны,
хацеў пайсьці да вас сьпяваць і танцаваць.

Ня думаць аб жыцьці пакутлівым і зморы,
насіць ў вачох празрыстасьць сінявы,
узьняцца ўсплёскам сінім мора,
як узьняліся сёньня вы.

Нараўка, 1943

ДА ЧЫТАЧА

Я добрага яшчэ ў жыцьці ня знаў,
аб добрым у жыцьці я толькі яшчэ мару —
як кволы цвет паўдзённых пышных траў,
на поўначы я мёрз ад сьцюж бязьлітаснага ўдару.

Мне Бацькаўшчына мроілася ў снах,
прыглушаная гвалтам, зьдзекам і бядою.
Я песьнямі адзначыў свой пакутны шлях,
я сумам нападзіў свой верш, нібы дзіця вадою.

Пакутаў зьменшыць я ня мог нічым —
стаяла сьмерць кастлявая перад вачыма...
Я і цяпер балючасьць ран не залячыў,
мая душа, парваўшы ланцугі, яшчэ не адпачыла.

Я накіп сэрца песьнямі лячу,
яны бальзамам для яго, няйначай.
Сярод імклівай радасьці, мой чытачу,
няўцешны плач душы і смутак можна мне прабачыць.

Орля, 1943

АД СЫНА ТВАЙГО, БЕЛАРУСЬ

Прыйшоў на зямлю я ад рэчак сьцюдзёных і траў
і быў няпрыхільна сустрэты людзьмі.

Ад сына твайго, за цябе што ў няволі згараў,
пакутныя песьні прымі.

Ад сына твайго, за цябе што ўначы
маліўся за кратамі ў цемры сьвятла
і сэрца крывавіў, твой сьцяг нясучы,
каб ты не памёрла, жыла,

Ад сына твайго, што ня здрадзіў табе,
што з імем тваім непахісна стаяў, як стаю,
прымі ў тваёй цяжкай, сьвятой барацьбе
ад шчырага сэрца прызнанасьць маю.

Ты сілы дала мне і сьветласьць надзей,
каб зьгінуць у жорсткай чужыне ня мог.
Я веру, што ў віхры сусьветных падзей
ты прыйдзеш да ясных сваіх перамог.

1943

ПАЙДУ.....

Гарыць зямля мая. Вайна
спаліла вёскі, гарады і сёлы.
Клён, што цвіцеў так пышна ля вакна,
стаіць цяпер абпалены і голы.

Вартуе нат пасья жыцьця
маё аселішча, руіны-папялішча.
Вуглём асунуўся наш сад. Ад забыцьця
скуголіць вецер, сьвішча.

Пайду... Пакіну ўсё. А там...
А там, што будзе... не збаюся.
Апрануты па форме, я аддам
сваё жыцьцё за волю Беларусі.

1943

НОВЫ ГОД

Новы год... Пэўна, там, на радзіме, аселіцы
сірацеюць, што нас не стае.

Толькі вочы зажмуру — завеямі сьцеляцца
у задуме палі Беларусі мае.

Ня сумуй, Беларусь, ты блакітнаю казкаю
і сьнягамі ў палёх ня імжы —
да цябе яшчэ прыдзем, каб сілаю наскою
здолець тых, што расьпялі цябе на крыжы.

сьнежань, 1944

АДЗІНОТНЫЯ ДУМЫ ЖАЎНЕРА

...І не маліся за мяне ў малітвах —
яны не ўзварухнуць сьвятую неба гладзь.
Я адступаў, сьцякаючы крывёй у бітвах,
не для таго, каб толькі адступаць.

Пад шум трывожны чуткае асіны —
люблю я гэта дрэва — ляжу на мяжу,
густою і гаючай сьлінай
я свайго цела раны заліжу.

Туманам, нібы ватай, забінтую,
Ноч праляжу. А заўтра на зары,
уліўшы водырам брусніц мне кроў густую,
як сваё рэха, прымуць зноў мяне бары.

Вялікага і сіняга прастору
уладаром зраблюся я.
Яму трагедыю жыцця сурова прагаворыць
уся адноўленая кроў мая.

Тады зямлі маёй узбуджаныя рэкі
масты зялезныя наплывам вод прарвуць.
Яны праславаць рокатам героя-чалавека
і чэсьць яму, гаротнаму, складуць.

І не маліся за мяне ў малітвах —
ад іх ня ўспыхне неба стомленая гладзь.
Я адступаў, сьцякаючы крывёю ў бітвах,
не для таго, каб толькі адступаць.

Бэрлін, 1944

Л.С.

Ты знаеш, не атручаная скрухай,
што ёсьць дарог даволі у жыцьці.
Але ня знаеш ты, сумуючы ў растаньні,
што мне няма цяпер куды ісьці.

Варшава, 1944

АКРАСТЫХ

Адзе Жарскай

А я хацеў, каб чэха Вы забылі,
ды моцна ўрос у сэрца ён — ня сьмех.
За што віню? Вініць я Вас ня ў сіле:
Едзь хоць куды — усюды гэты чэх.

Прага, 19.3.1945

ЗОРКА ПЕРШАЙ ВЯЛІЧЫНІ

Тут такія зоры, як і на маёй радзіме
і нічога ў іх баварскага няма —
засьвяцілася ў іх Божым імем
прыгажосьць сама.

Тут іх столькі, як і там, адкуль я
у краіну гэтую прыйшоў.
Быццам тыя вогненныя кулі
падаюць яны далоў.

Вогненным, іскрыстым палам,
не збаяўшыся ані,
вунь, сарваўшыся, прыгожа ўпала
зорка першай вялічыні.

Нешта сталася з табою, зорка?
Мо згарэла ты ад нейкае бяды?
І аб долі нашай горкай
знак мне падала сюды?

Болю, смутку горам не залечыш.
Аб табе ня збудуся я сноў.
Буду я глядзець у неба кожны вечар —
можа заблішчыш ты, зорка, зноў.

Баварыя, 1946

В КАМЕРЕ

Волнуются силы во мне,
хотят во что то излиться,
но бьется в тюремном окне
души моей гордая птица.

Ей в мире красивом не быть
с горящими ярко очами:
лежит ее жизни незримая нить
в руках человека с ключами,

что ходит за дверью и ночью и днем,
покоя и сна не давая.

Шаги его слушает всем существом
тюрьмы тишина гробовая.

Как будто пришиб меня грозный обвал,
когда я подумал в темнице,
что ключник, быть может, ключи потерял
и буду я вечно томиться.

Менск, турма, 1936

ГОРЫ НАД БАЙКАЛОМ

Они столпились безмолвно,
как рыцари былых времен,
прошедших лет зеленым волнам
задумчиво рассказывая сон.

Как будто бы готовясь к бою,
застыли вдруг, собой поражены.
Вонзаясь в небо голубое,
стоят, как памятники старины.

Стоят, готовые к паденью,
но силой удержимые иной,
в каком то неожиданном смятении
поникли над бездонной глубиной.

В их назначении есть одно:
пресечь все озеру пути,
чтоб вечно возмущалось оно
и никуда чтоб не могло уйти.

1937

Складзены ў памяці падчас, праезду паўз Байкал.

БАЙКАЛ

Неволей робкою томимый,
я на тебя смотрел издалека.
Хотел я быть таким невозмутимым,
как ты, вошедшее в века.

Хотел я быть сильнее, шире,
чем ты, смущавшее мой взор.
Хотел я отражать все в этом мире,
как отражаешь ты вершины гор.

Чтоб знал я мира цель, стремленье,
чтоб им я жил, его любя,
чтоб видел мир свое отображенье,
как видят горы в озере себя.

Чтоб с воплощенной мечтою,
дивясь, как зыбь твоя легка,
как ты блистая красотою,
войти в грядущие века.

1937

Складзены гледзячы праз краты "Пульмана".

МОЕЙ УЧИТЕЛЬНИЦЕ

Я помню речь твою божественную. Мне
она, как откровение, как шум дождей звучала.
Тогда в моей душевной глубине
созрело жизни вдохновенное начало.

Ты дала азбуку. Глаза
мои, увидев мир, задумчивыми стали.
Познания первая скатилась слеза.
и на чело упала тень волнующей печали.

Но радость буйная веселья, торжества
на что только меня беспечно не водила.
Хмельная, юная кружилась голова,
искала выхода бунтующая сила.

Ввела ты в жизнь меня. Звезда
моя горит и мир так интересен.
Он не исчезнет никогда,
коль будет мир и грез, и песен.

1937

Складзены ў памяці на параплаве ў Ахоцкім моры на дарозе на Калыму. У вершы выказаная радасьць з нагоды выздараўленьня.

* * *

Уходит день. Уходит в ночь. Ему
иного нет пути.
Уходит всё по назначенью своему.
Куда же мне уйти?

Колыма, 1938

МНЕ ВСЕ РАВНО....

Мне все равно, куда теперь идти,
мне все равно, какое знамя реет.
Мне б через пагубность перепетий
дойти до моего конца скорее.

Пускай жжигает землю зной
или морозом сковывает ночь глухая —
мне бы, взметнувшись над крутизной,
катиться вниз, по камням громохвая.

Куда деваться мне с моею головой?
Кольцо становится все уже, уже.
Пред неизбежной смертью роковой
хочу я испытать паденья ужас.

Скорее ж ночь и вечность, и покой!
Вон дожидается земля и преет.
Пусть мир беснуется взбешенною рекой,
пусть знамя развивается и реет.

Колыма, 1938

КРОВАВЫЙ ЦАРЬ

(сказка для детей)

Есть в мире сем одна страна,
большая, с солнцем и лесами.
И красное, как кровь, она
над головою держит знамя.

Хозяин той страны могуч:
он всю, с лесами и осокой,
облек ее в лохмотье туч
и тишине предал глубокой.

О нем молва давно идет,
как о разбившем все оковы,
но слова молвит не дает,
снимает людям он головы.

Земля страны орашена
кровавой, мутною волною.
И потому вот та страна
названа красною строною.

Подвласны люди все ему,
подвласно даже и сознание.
Убийство, кровь... Вот почему
Кровавый Царь ему названье.

Колыма, 1938

* * *

Собой я не доволен потому
что все дремлю, и мимо
проходит жизнь. Уму
простое самое непостижимо.

В душе — невозмутимость и покой,
ничто не трогает и нет противоречий.
Доволен всем. Заботы никакой
и вид почетной глупостью отмечен.

Но втайне думаешь, что это все ведь вздор,
что ты не хуже всех, а лучше даже.
Ты, зная это, тот же вор,
не сознающийся перед собою в краже.

Как тяжела такая жизнь. Она —
небытие. Зчем я знаю это?
Где голубая неба глубина?
Где откровение ликующего света?

Мокрое, 194?

ПАЭЗІЯ МАСЕЯ СЯДНЁВА

(нарыс)

У рамане Масея Сяднёва "І той дзень надыйшоў" пра га­лоўнага героя гэтага твору сказана, што ён "заюшаны ў слове", прытым дададзена "заюшаны ў беларускім слове". Гэтую *заюшанасьць словам* можна аднесці і да самога паэты Масея Сяд­нёва. Ён менавіта заюшаны ў слове. Як сказана ў ягоным вер­шы "Нараджэньне песьні"¹, паэта аддаў слову-песьні "сэрца і розум", каб "вітаць над сьветам", "гарэць адвагаю узьлётаў". Паэта адчуў у сваёй душы "жыцьця натхненны пачатак"². З гэ­тага "натхненнага пачатку" і нарадзілася ў Сяднёва слова-песь­ня, "заюшанае слова". У прыгаданым вершы "Нараджэньне песьні" вызначаецца нават час нараджэньня гэтай песьні: яс­на, час красаванья, калі, як гаворыць паэт, "зямля і цяплыня начэй з вільготнасьцяй адзіным сталі". Яшчэ пастушком ён уг­лядаўся "з незямною ласкай у глыбіню нябёс"³. Яму здавалася, што "нябёсы ёсьць таксама і на зямлі". У гэтым сузіраньні нябё­саў яму здавалася, што ён разам з сваім статкам "патанае ў ня­бёсах". Хто-ведае, магчыма, знаходзячыся ў такім стане, паэт ужо тады, у пастуховую сваю пару, адчуваў у сабе абуджэньне тых словаў-зернятак, зь якіх пазьней і склалася выдатная паэзія Масея Сяднёва.

Паэт Масей Сяднёў шукае словаў выключных, непаўторных, словаў яшчэ "нікім няўжытых", але адначасна "самых простых словаў", словаў пра "кашулю з свайго пляча", пра бульбу, пра жыта, пра закаханыя вочы, пра хату, тлен, без чаго, як ён кажа, "жыць ніяк немагчыма". І такія словы паэта знаходзіць. Натхненныя словы, гаворыць паэта, "нараджаюцца няўзнак і сьвярбляць, як кароста"⁴. У вадным сваім "турэмным" вершы (пра вершы, складзеныя ў турме, мы будзем гаварыць пазьней) паэта зьвяртаецца да свае песьні-Музы, каб яна паслала яму "суладзьдзе новых песень", якія дыхалі-б "сьвежасьцяй ад грымотаў", каб "па радкох, нібы па жылах, кроў гарачая хадзіла"⁵. Цыкль маладых, пачатных, раньніх вершаў, напісаны "надосьвітку", і становіць сабой такое "суладзьдзе песень". Да гэтага цыклю, прыкладам, належаць такія вершы, як "Пастушка", "Сонцу", "Адзінства хараства", "Жаданьне", "Хвала вясьне, дажджу і грому", "Вятрак", "Сосны", "У дарозе", "Хутчэй, зара", "Сьнегапад", "Маленства", "Каханьнем называецца яно"⁶ і інш.

Поўны сугуччаў, акрылены імі, Масей Сяднёў накіроўваецца ў сваю родную сталіцу — Менск у надзеі заявіць і пра сваё слова. Паступае ў Вышэйшы пэдагогічны інстытут на літаратурна-лінгвістычнае адзьдзяленьне, узмоцнена працуе над сабой — вучыцца і піша вершы, — малітвы свае душы. Вершы Сяднёва зьяўляюцца ў розных пэрыядычных выданьнях, у тым ліку у часопісе "Полымя рэвалюцыі" і ў газэце "Літаратура і мастацтва". Паэта-пачатковец зьвяртае на сябе, як тады гаварылася, увагу грамадзскасці. Для маладога паэта гэта быў час вялікіх спадзяваньняў, поўны творчых задумаў. Ды рэдактары пачалі патрабаваць ад паэты "актуальных твораў", "сугучных эпосе". Гэтых вымогаў Сяднёў ня мог задаволіць, ён усё углядаўся ў "глыбіню нябёсаў", ягонае слова было прызначана для нечага іншага, Сяднёву было наканавана сказаць сваё собскае слова.

Пачатныя вершы Сяднёва, што з'явіліся ў друку у 1934-1935-1936 гадох, на шэрым фоне казённай беларускай паэзіі, прапараванай паводля ўсіх правілаў мэтаду сацыялістычнага рэалізму, вызначаліся навізнай, непадробным лірызмам, нечаканай мэтафарай, арыгінальнасьцяй думкі, нарэшце дасьпелай культурай вершу. Гаворачы аб гэтых вершах Сяднёва, літаратуравед і крытык У. Глыбінны (Сядура) адзначаў: "Беларуская паэзія ў асобе Масея Сяднёва набыла глыбокага лірыка з немалымі паэтычнымі сродкамі. Лірыка Масея Сяднёва — добрая школа для многіх нашых, так сказаць, "'дарослых' паэтаў".⁷

Першымі літаратурнымі настаўнікамі Сяднёва былі нашыя клясыкі — Янка Купала і Якуб Колас. Але майстэрству верша Сяднёў вучыўся перш за ўсё у Максіма Багдановіча. З неайчынных настаўнікаў адзначым Пушкіна, Лермантава, Ясеніна. Верш Сяднёва ляканічны, тугі, афарыстычны. Як зазанчыў сам паэта — "тугі, нацэлены і порсткі".⁸ У фармальным дачыненні верш Сяднёва у васноўным традыцыйны, але ў гэтай традыцыйнасьці, дзякуючы нейкаму асабліваму харакству, лірычнаму строю і адухоўленасьці, верш Сяднёва пазначаны навізнай, ён пярвічны, робіць узьдзеяньне на чытача. Згадваны ужо намі крытык У. Глыбінны гаворыць: "Лірычная экспрэсія вершаў Сяднёва нагэтулькі вялікая, што становіць яго ў шэраг з лепшымі беларускімі паэтамі нашай эпохі".⁹ Маладыя вершы Сяднёва былі сугучны чытачу, але ня сугучны "эпосе", як нясугучная была творчасць бальшыні пісьменьнікаў і паэтаў, што ўваходзілі ў аб'яднаньне "Узвышша" — аб'яднаньне, мэтай якога было стварэньне літаратуры, якую пачулі-б "вякі і народы". Яно першым было разгромлена органамі НКВД. Ягоныя творцы былі абвінавачваны у "буржуазным нацыяналізьме" і ўрэшце зьнішчаны. У лік "буржуазных нацыяналістаў" трапляе і Масей Сяднёў. Восення 1936 году Масей Сяднёў, студэнт чацьвёртага (апошняга)

курсу Вышэйшага пэдагагічнага інстытут, у веку 22 гадоў, быў арыштаваны і такім парадкам выдалены з літаратурнага працэсу роднай яму Беларусі.

У вершы "Сьледам за песьняй" Сяднёў адтварае момант, калі агенты НКВД вядуць яго зьняволеную Музу із зьвязанымі ззаду рукамі і як яна, безабаронная, пакорна аддаецца сваёй наканаванасьці:

Турэмшчыкі аднойчы на двары
забачылі яе: ад мукі
стаіць, пакорлівая, на двары
і ззаду зьвязаныя рукі.¹⁰

У вершы "Майму вершу" паэт гаворыць, што ягоны верш "ахрып на цэмэнце ў казэмаце", "хруснуў касьцьмі". Ды воля паэты ня зломленая. Паэт, гаворачы пра сваю паэзію-песьню, упэўнена сьцьвярджае:

Дармо: хоць білі у цішы
і пхалі нанач у задуху —
ня выбілі зь яе душы
і песеннага духу.

Ці яшчэ:

Ці йна была на Калыме,
ці ў камэры вільготнай, цеснай,
ці сьмерць была ў яе наўме —
яна была заўсёды песьняй.¹¹

Паэт верыць, што ягонае слова "жыцьцём дыхне на холад часу", бо яно, гаворыць паэт, заўсёды было гатова "раскуць той холад і лёд". Гаворачы, што ён мала напісаў, паэт тым ня менш прадказвае:

Але і так жыцьцём дыхнуць
на холад часу мае словы.
Бо холад той і лёд раскуць
яны заўжды былі гатовы.¹²

Творчасьці "сьвятыя мукі" апраўдаюць сябе, паслужаць адраджэньню духа. Масей Сяднёў разглядае творчасьць менавіта як "сьвятыя мукі"¹³, на ягоную думку толькі такая творчасьць дзейсная, здольная адраджаць духоўны пачатак у чалавека. У цытаваным намі вершы "Сьледам за песьняй" гаворыцца: "не для пацехі й забыцьця — мне песьня дадзена для мукі".¹⁴ Але гэтыя мукі прыносяць радасьць паэту — радасьць ад усьведамленьня здзейсьненага ім творчага замыслу. Толькі ў такім выпадку ён можа сказаць: "Я багаты і шчаслівы — мне нічога больш ня трэба".¹⁵

Цікава, што гэтыя радкі ўзьніклі ў паэта на другім этапе яго творчасьці — турэмным, на этапе "патушаных зораў", калі, здавалася-б, для такога сьцьверджаньня не дазвалялі ўмовы ягонага быту. Творы гэтага этапу і далі назоў цэлай, вялікай кнізе Масея Сяднёва "Патушаныя зоры". Мімаходам адзначым, вобраз "патушаных зораў" — скразны ў Сяднёва, гэта ня толькі турма, лягеры, гэта матыў, які суправаджае паэта на ўсім шляху з часу страты ім свае Бацькаўшчыны. Знаходзячыся па-за Бацькаўшчынай, паэт тым ня менш жыве ёю, ён, напрыклад, ня лічыць нават патрэбным для сябе пазнаць якую-небудзь іншую мову, паэт жыве "у сваёй мове", з гэтай "мовы", з сваёй роднай мовы, ён стварае свой асобны сьвет і жыве ў ім, быццам на іншай плянэце:

Бы з сабою у змове
думаю толькі ў сваёй мове.
Цэлы сьвет стварыў зь яе я,
у душы яна не слабее.

І сяджу я ў гэтым сьвеце,
як на новай плянэце.
Між людскога прыбою
застаюся сам сабою.
У самоце такой пякельнай
існую нібы паралельна:
сьвет ідзе дарогай сваёю,
я таксама — сваёю.¹⁶

Вобраз "патушаных зораў", як мы ўжо адзначалі, найбольш непасрэдна праглядаецца ў цыклі турэмных, лягерных вершаў пад тым-жа назовам "Патушаныя зоры". Цыкль поўны болю, жалю, скаргаў, распачы, але адначасна і абурэння. Паэт кідае выклік магутным сьвету гэтага:

Чакайце-ж вы, сьляпыя совы,
ня сьмейцеся, што я ў мурах:
як пярэном, адзіным словам
вас разьмяту я ўпых і ўпрах.¹⁷

Пад гэтымі вершамі няма датаў, абазначаныя толькі мейсцы, дзе яны ўзьніклі: Менск, турма. Новасібірск, канцлягер, Калыма і г.д. Вершы гэтыя ня пісаліся на паперы — папера і алавікі былі забароненыя — вершы гэтыя складаліся паэтам у памяці, не зважаючы на ўмовы: у турме, у лагеры, на працы, пад канвоем. Гэта, калі хочаце, *падканвойныя* вершы. У. Глыбінны гаворыць: "Масей Сяднёу у сваіх вершах пакінуў глыбокія чалавечыя дакуманты аб пакутах духу"¹⁸. Усе вершы этага цыклю паэта захаваў у сваём памяці на ўсё жыцьцё. Здольнасьць складаць вершы ў памяці — быў адзіным мэтадам у паэты ў цяжкіх, нялюдскіх абставінах. Паэта недзе сказаў, што яго выратавалі вершы, як свае ўласныя, гэтак і вершы Купалы, Шэўчэнкі, Пушкіна,

Лермантава, творы якіх ён ведаў напамяць і шаптаў іх, як малітвы.

У нас няма магчымасці спыняцца на кожным цыклі вершаў, што склалі асноўную кнігу паэзіі Сяднёва "Патушаныя зоры". Для нагляднасці пералічым толькі гэтыя цыклі: "На до-світку". "Патушаныя зоры", "На маршрутах", "Як спажытак штодзённы", "Роздум", "Слова", "На спынку", "Паэмы". Зьвязвае гэтыя цыклі ў вадно выразна акрэсленая асоба іхнага аўтара, ягоная няштодзённая індывідуальнасць. "Масей Сяднёў, — гаворыць вядомы украінскі паэт Леонід Полтава, — чутли-вий, вытончаны лірык. Навіт у короткому разміром творі ўміе падати цілий океан почуттів, гаму кольорів стану душі або мінлівість настрою, філасофську думку, узагальнення чи й крилату фразу"¹⁹.

Спынімся коротка тут на значэнні гэтай выдатнай кнігі для беларускай паэзіі ў цэласці. Паэзія Масея Сяднёва — новая зьява, новая ў тым сэнсе, што яна — можна сьмела ска-заць — упершыню за цэлыя дзесяцігодзьдзі панавання казён-най паэзіі сканцэнтравала ўвагу на ўнутраным стане чалавека, зьвярнулася да ягонай сутнасці, загаварыла чалавечую моваю і ў гэтым сэнсе становіць сабою ўзор сапраўднай гуманнай паэзіі. Паводля сваіх матываў і мастацкіх якасцяў паэзія Ма-сея Сяднёва — гэта немалы ўклад у беларускую паэзію, у па-эзію, аб якой марылі і якую тварылі найбольш таленавітыя па-эты літаратурнага аб'яднання "Узвышша", аб паэзіі, якую па-чулі-б "вякі і народы". Даючы ацэнку паэзіі Масея Сяднёва, лі-таратуравед, крытык, лінгвіст прафэсар Ю. Шэрэх (Шэвялёў) пісаў: "Поэт сміливо розбивае інерцыю вірша, щоб схопити інто-нацыю живої розмови. Через тэ, що Сядньов не боіться живих інтонацій і знае, що справжній поэт ўміе перетопити на поэтиче-не золото всякі слова, він охоче надае своїм віршам форми

оповіді, діалогу, ліста. На цьому ж багатстві інтонацій і простоті розмовної лексики виростають більші твори поета ("В океані ночі", "Тінь Янки Купали", "Забраний Менськ", "На край світла")... На шляху скрещення пісенного з говорним Сядньов зробив багато. Шлях, що ним іде Сядньов, здається нам плідним для білоруської поезії і цікавим для українського читача, якому ми гаряче радимо збірку "В океане ночі"²⁰ Адзначаючы асаблівацьці пачатнай лірыкі Сяднёва, прафэсар Ю. Шэрэх (Шавялёў) працягвае: "Поезіі М. Сядньова ... напісані надзвычайно проста: побутова лексика, звычайна синтакса, ноткі народноў пісні — і раптом автор дае відчуці в цьому суто субектыўну тонку лірычнасьць, глыбока інтымні пережываньня, а далі в цій лірычнасьці пробываецься іронія — і вірш кінчаецься мало не гайніўською пуантою. Так у простоті выявляецься выразна складанісьць, так у традыцыйні білоруські формы вносьцься оновлене звучаньня, так витворюецься білоруське обличча білоруськоў поезіі".²¹

Літаратуравед, крытык і гісторык беларускай літаратуры Р. Склют (Антон Адамовіч) у сваім артыкуле пра трох паэтаў (М. Кавыль, Я. Юхнавец, М. Сяднёў), надрукаваным у часопісе "Конадні" — Vigils, Нью Ёрк, 1955, адзначаюць "завойстранасьць" і унівэрсальнасьць паэзіі Масея Сяднёва: "Якасьць, што найбольш, і то дадатня, вылучае Сяднёва з іншых паэтаў — (гэта) якасьць вайстрыні, ці завойстранасьці... Тая "разнастайнасьць фармальных рэальнасьцяў", што была выяўленая Бабарэкам у Дубоўкавым творсьцьве, а ў узвышэнскіх "Тэзах" вызначаная за адзін із шляхоў дасягненьня мастацкіх узвышшаў, можа быць прасочаная і тут"²² (у зборніку "Ля ціхай брамы", Т.К.).

Масей Сяднёў як-бы падхапіў страчаную цяперашняй беларускай паэзіяй ніць клясыка Максіма Багдановіча, які марыў і шмат зарабіў для таго, каб і беларусы, як ён сказаў, "уклалі

нешта і сваё у скарбніцу сусьветнай культуры". Для гэтай скарбніцы працуе і паэзія Масея Сяднёва. Аб гэтым сьведчыць і другая вялікая паэтычная кніга Масея Сяднёва "Ачышчэньне агнем".

Характэрна, што і гэту кнігу паэта пачынае з роздуму над словам. Слова, гаворыць ён, сёньня начынена хлусьнёй, што ў "слова залатой аснове" зьвіла сабе гнездо мана і страляе ў нас дзень і ноч. Такое слова, на ягоную думку, страшней атама. У вершы "Малітва" ён моліць Усявышняга "агнём ачысьціць слова", каб яно зноў сталася словам адкрыцьця, словам Божым:

Пашлі мне сілу — пад Тваёй аховай
ад пустазелья ніву прапалоць,
каб ажыло нанова слова,
як дзеянне, як адкрыцьцё і плоць.²³

У сьвеце набралася гэтулькі хлусьні, маны, што яна пагражае выбухам абурэньня, "памножанага на атам нецярпеньня". Паэта закліканы дзеля гэтага абнавіць слова, каб яно сапраўды сталася "глаголам", што й паліў-бы людскія сэрцы, інакш паэта будзе звольнены самім часам ("Звальненьне паэта").²⁴

Тэма маны асабліва зырка выражана ў сымбалічным творы Сяднёва "Хлусьлівыя вусны". Эпіграфам да гэтага твору паэта ўзяў словы прарока Ісайя: "...І вялікае спусташэньне будзе на гэтай зямлі... але як ад таравінфа і як дуба, калі яны сьсечаныя, застаецца карань іхны, гэтак сьвятое семя будзе каранем ейным".²⁵

У паэме "Хлусьлівыя вусны" гаворка ідзе аб тым, як прарок Ісайя разам з серафімамі у "рызе нябеснай" зыйшоў на зямлю, каб навочна пераканацца, наколькі людзі захавалі слова Божэ, хлусяць яны, ці гавораць праўду, іншымі словамі сьцьвердзіць "Ступень хлусьні", хлусьні, што паводля рапарту

серафімаў, пакрыла ўжо тоўстым пластам усю паверхню зямлі. Пры дапамозе серафімаў Ісайя запрасіў самых славурых прамоўцаў і папрасіў кожнага зь іх выступіць перад мікрафонам з кароткай прамовай. Прыслушаўшыся да іхных прмоваў, Ісайя, на вялікае ягонае здзіўленьне, навочна пераканаўся ў хлусьлівасьці іхных прмоваў, у бессаромных і нахабных іхных паводзінах. Ад грубай хлусьні прамоўцаў у Ісайя "вялі вушы" і ён вырашыў пакараць хлусоў: кожнаму зь іх Ісайя абпальваў вогнівам вусны, і яны, ачышчаныя "нябесным агнём" ад хлусьні, адыходзіліся ад яго пакорлівымі, як ягняці. Але каб канчальна пераканацца, што хлусы сапраўды ачысьціліся, сталіся праведнымі, Ісайя папрасіў іх выступіць з прмовамі зноў. Кожны зь іх па чарзе падб'ягаў да мікрафону і пачынаў сваю прамову. І што-ж, яны, як і раней, грукаючы кулакамі па трыбуне, крыўляючыся і ламаючыся, хлусілі яшчэ з большым імпэтам. Тут і ня вытрымаў прарок Ісайя: заклікаў сілы нябесныя раскалоць зямлю на дзьве палавіны. І гэтак сталася: дзьве палавінкі зямлі рассунуліся, у выніку чаго узнікла прадоньне, "гіена вогненная". Яна й праглынула ўсё жывое на зямлі.

Толькі нейкая уцалелая птушка
крыльмі лопала.
На зямлі-ж нічога ня было,
апроч —
попелу.²⁶

Але Бог літасьцівы: зыйшліся рассунутыя палавінкі зямлі і Нехта, у пряманістым сьвятле, сеяў зь нябёсаў поўнаю жменняй насеньне, насеньне новае, "прарасьці гатовае".

Праз апакаліпсыс — да выратаваньня, праз ачышчэньне — да абнаўленьня. Вось сымболіка паэмы "Хлусьлівыя вусны". Ці

не адгэтуль вывеў паэта і сам назоў для свае кнігі "Ачышчэньне агнём"?

Паэма "Хлусьлівыя вусны" цікава і ў фармальным дачыненні: верш набліжаны да гутарковай мовы, рытмічна абноўлены, зьвяртаюць на сябе увагу нязвычайныя сінтаксычныя канструкцыі. Названьня якасьці характэрныя і для цыклю "Памяць", мастацкія сродкі якога сьведчаць аб новых пошуках паэты ў дасягненьні як найбольшай экспрэсыўнасьці. У вершах гэтага цыклю паэта распрацоўвае тэму народнага побыту, узьнімаючыся да філязофскага асэнсаваньня. Для прыкладу можна назваць такія творы з цыклю, як "Памяць", "Кросны", "Сказ пра нашу кабылу", "Бабулька" і інш.

У кнізе "Ачышчэныя агнём" мы знаходзім — упряшыню у Сяднёва — цыкль санэтаў. Некаторыя зь іх распрацоўваюць тэмы антычнасьці, але цікава, што гэтыя тэмы часамі беларусызуюцца, як, напрыклад, тэма Арфея. Праводзіцца паралель паміж Арфеем і рамантычным героем паэмы Якуба Коласа "Сымон Музыка". Абодвы яны — і Арфей і Сымон Музыка — натхненыя песьняры, музыкі, пад узьдзеяньнем якіх "ясьнеюць абшары", да іхных сьпеваў прыслухоўваюцца ня толькі людзі, а й жывёлы, нават зьвяры робяцца ад гэтых сьпеваў добрымі. Звычайна, кожны санэт у Сяднёва трымаецца на нейкай значнай, філязофскай думцы, што надае ім асаблівую вагу. Побач санэтаў Максіма Багдановіча і У. Жылкі санэты Сяднёва становяць сабой бадай найлепшы ўзор гэтага жанру ў беларускай паэзіі.

Апрача собскіх санэтаў, у кнізе зьмешчаны майстэрны пераклад вялікага цыклю санэтаў Гётэ, — дарэчы ўпярышыню ў беларускай літаратуры.

Зьвяртае на сябе ўвагу і такі цыкль у кнізе, як "Прароцтва сьвілаў". Тут узьнімаецца тэма лёсу, фатуму, як гэты лёс па-

ставіўся да асобы паэта. Але гэты цыкль можна разглядаць як у пляне асабовым, гэтак і грамадскім, калі мець на ўвазе перасьлед беларускіх літаратараў у трыццатых гадох.

Хіба ня будзе перабольшаньнем, калі скажам, што на фоне "застойнай", казённай паэзіі "асабовая" паэзія Сяднёва становіць сабой зьяву прыкметную, асьвяжальную, вершы Сяднёва — прыклад сумленнага служэньня беларускаму слову, натхненнаму слову. У меру сваіх сілаў Сяднёу робіць заяўку на слова, якому можа наканавана застацца, калі не "ў вякох", дык прынамсі ў залатым фондзе беларускай нацыянальнай паэзіі. Паводля матываў творчасьці, у аснове сваёй лірычнай, ськіраванай да нутранага сьвету чалавека, творчасьць Масея Сяднёва — гэта свайго роду рэакцыя на бяздуховасьць сучаснай беларускай паэзіі.

Паэзія Масея Сяднёва, таксама, як і ягоная проза (мы маем на ўвазе ягоныя два раманы "Раман Корзюк" і "І той дзень надыйшоў", да разгляду якіх мы вернемся іншым разам) — гэта сапраўднае мастацтва. Слова Сяднёва знойдзе свайго чытача, дойдзе на сваю Бацькаўшчыну — Беларусь, дзе яно нарадзілася, але дзе было здушанае ў самым зародку.

Нам зразумелая сьціпласьць паэты:

Хвалюся, сумую і пішу,
натхненьне пераводжу ў форму,
а мо калісь чыюсь душу
кране мой верш нерукатворны,²⁷

зразумелыя ягоныя сумлевы, але вершы, прадыктаваныя натхненьнем сапраўднага паэты, ня могуць быць незаўважанымі, ня могуць не "кранаць" душы чытача.

ЗАЎВАГІ ДА АРТЫКУЛУ

1. "Патушанья зоры", б. 166
2. "А часу больш, чым вечнасьць", б. 118
3. "Патушанья зоры", б. 7
4. там-жа, б. 180
5. там-жа, б. 52
6. там-жа, бб. 11-12-13-14-15
7. "Раніца" Бэрлін, 1944
8. "Патушанья зоры", б. 175
9. "Раніца", Бэрлін, 1944
10. "Патушанья зоры", б. 175
11. там-жа, б. 172
12. там-жа, б. 175
13. там-жа, б. 52
14. там-жа, б. 172
15. там-жа, б. 172
16. "Ачышчэньне агнём", б. 108
17. "Патушанья зоры", б. 47
18. "Раніца", Бэрлін, 1944
19. "Визвольний шлях", Лёндан, 1976
20. "Українські вісті", Ульм, 1948
21. там-жа
22. "Конадні", Нью Ерк, 1955
23. "Ачышчэньне агнём", б. 15
24. там-жа, б. 17
25. Біблія, кн. прарака Ісайя, розьдзел 6
26. "Ачышчэньне агнём", б. 207
27. там-жа, б. 20

ЗЬМЕСТ

	Стр.
Замала часу	9
"Зь вітком гадоў..."	10
Сэрца	11
Белыя воблакі	14
На чужых загонах	15
"У адзіноце блукаў я"	16
"На чужых на загонах..."	17
Зорка	18
Дон Кіхот	19
Сучасныя маці	20
Сызыхава праца	21
Перамога мора	22
"Болей пісаць пра мора..."	23
Гора	24
"Бяжыць вада..."	25
Хвалі на моры	26
Ціхія воды	27
"Безьліч разоў..."	28
Восень	29
"На дрэве, як манісьце..."	30
Зажурылася восень	31

Восень адмалацілася	32
Восень-гаспадыня	33
"Восень — гэта калі..."	34
Павуцінкі	35
Лістапад	36
У парку	37
Дрэвы у парку	38
"З начы у парку..."	39
"Стаміліся пад вечар..."	40
"Пад вечар дрэвы..."	41
Сустрэча ў парку	42
"У парку, у якім я гуляю"	43
"Аголеныя ў парку дрэвы..."	44
Падчас адыходу	45
Адведзіны	46
Маналёг Магмэта Алі Агка	47
Скарга бяскрылых	49
"У думках я часта бываю..."	51
"Я цэлае сваё жыццё..."	52
Выслоўі	53
Янук Валашын	54

ПЕРАКЛАДЫ

Гётэ: "Бог і Баядэра" (зь нямецкай)	61
Гайнэ: "Разумныя зоркі" (зь нямецкай)	65
Мёрыке: "Да Эолавай арфы" (зь нямецкай)	66
Мёрыке: "Суцешнасьць" (зь нямецкай)	67
Мёрыке: "Падчас адной вандроўкі" (зь нямецкай)	68
Мёрыке: "З далечыні" (зь нямецкай)	69
Мікэланджэла: "Вярні мне час..." (зь нямецкай)	71

Мікэланджэла: "Ня толькі сьмерць..." (зь нямецкай)	72
Мікэланджэла: Амур (зь нямецкай)	73
Мікэланджэла: "То кіне мяне ў жар..." (зь нямецкай)	74
Мікэланджэла: "Пад цяжкасьцяй грахоў..." (зь нямецкай)	75
Рына Левінсон: "Заснуў нямецкі гарадок..." (з расейскай)	76
Рына Левінсон: "Будзь, дзе хочаш..." (з расейскай)	77
Джуды Полкаў: "Ойча наш" (з ангельскай)	78
Джуды Полкаў: "Молім цябе, Марыя" (з ангельскай)	79
Леанід Полтава: "Замест уступу" (з украінскай)	80
Леанід Полтава: "У імя жыцьця" (з украінскай)	81
Леанід Полтава: "Людзі" (з украінскай)	82
Леанід Полтава: "На іншай зямлі" (з украінскай)	83
Леанід Полтава: "Звонкая цішыня" (з украінскай)	84
Леанід Полтава: "Малітва Прыроды" (з украінскай)	85
Леанід Полтава: "Чалавек" (з украінскай)	85
Яр Славутыч: "Хаціна" (украінскай)	86
Яр Славутыч: "Хата" (украінскай)	87
Яр Славутыч: "Ой, што там..."	88
Яр Славутыч: "Візія"	89
Яр Славутыч: "Заваёунікі прэрыяў"	90
Яр Славутыч: "Альбэрта"	91

ЗАБЫТЫЯ РАДКІ

Уступ	95
Вашай песьні	96
Максіму Горкаму — чалавеку	97
Пад дажджом	98
"Набярэ я з крыніцы..."	99
"Са спакоем адвечных палян..."	100

"Цябе я ўспомніў..."	101
Красуня	102
Пазнаньне Бога	103
На разьвітаньне	104
Яніне Бранеўскай	105
На Каляднай ялінцы	106
Да чытача	107
Ад сына твайго, Беларусь	108
Пайду...	109
Новы год	110
Адзінотныя думы жаўнера	111
Л.С.	112
Акрастых	113
Зорка першай вялічыні	114
В камере	115
Горы над Байкалом	116
Байкал	117
Моей учительнице	118
"Уходит день"	119
"Мне все равно..."	120
Кровавый царь	121
"Собой я не доволен..."	122
Тамара Казевіч: Паэзія Масае Сяднёва	123

КНИГІ ТАГО-Ж АЎТАРА:

У АКІЯНЕ НОЧЫ (Рэгенсбург, 1946)

СПАДЗЯВАНЬНІ (Рэгенсбург, 1947)

ЛЯ ЦІХАЙ БРАМЫ (Нью Ерк, 1956)

ПАТУШАНЫЯ ЗОРЫ (Мюнхен-Нью Ерк, 1975)

АЧЫШЧЭНЬНЕ АГНЁМ (Глен Коў-Нью Ерк, 1985)

РАМАН КОРЗЮК (Нью Ерк-Мюнхен, 1985)

І ТОЙ ДЗЕНЬ НАДЫЙШОЎ (Глен Коў-Нью Ерк, 1987)

Das Eindringen in die Geheimnisse der jungfräulichen Natur Beloruslands; Erotik, gesättigt mit idealistischen Tönen; Reflexion, verschönert von stiller Traurigkeit über die Unvollkommenheit des Menschen — das sind die Motive der Poesie Syadnyous. In seiner Poesie ist Syadnyou ein sensitiver, wachsamer und tiefgrundiger Lyriker. Sogar in kurzen Gedichten vermag er viel Gefühl, philosophische Überlegungen und Verallgemeinerungen zu präsentieren. Jedes seiner lyrischen Bekenntnisse zwingt uns, ernsthaft über den Sinn unserer Existenz, der menschlichen Beziehungen, der Einstellung zum Guten, zum Bösen, zum Leben, zum Tod und zur Ewigkeit nachzudenken. Seine Gedichte drücken gründliche Überlegung mit ungeheurer Offenheit, Mut und Kraft aus und fesseln den Leser mit ihrer harmonischen Konstanz der Worte, die unsere Phantasie entzünden.

*Prof. Dr. Jurij Bojko-Blochyn
Ludwig-Maximilian Universität München*

МАСЕЙ СЯДНЁУ — А ПРАСЯ ЧАЮПБІЦА, БЕЧУННА АСАЦЬЦА ДАНЫ